

UNIVERZA V LJUBLJANI

FILOZOFSKA FAKULTETA

ODDELEK ZA ETNOLOGIJO IN KULTURNO
ANTROPOLOGIJO

SPOMENIKI PRVE SVETOVNE VOJNE

Raziskovalne naloge študentov pri predmetu
Socialni spomin in kulturna dediščina

NOSILEC PREDMETA:
RED. PROF. DR. BOŽIDAR JEZERNIK

UREDILA:
ASIST. DR. ANJA MORIC

Ljubljana 2018

Kazalo

CERKEV SV. ANTONA IN ITALIJANSKA KOSTNICA NAD KOBARIDOM	3
SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI V ČRENŠOVCIH.....	6
SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI: POLJE PRI LJUBLJANI.....	9
KAPELICA SV. ROKA V DOLENJI VASI PRI RIBNICI	10
SPOMENIK ŽRTVAM 1. SVETOVNE VOJNE V KOLOVRATU – CERKEV SV. LOVRENCA	12
GORA PRI SODRAŽICI	14
KLEČEČI VOJAK V AVSTRIJSKI UNIFORMI NA ZASAVSKI SVETI GORI.....	16
VOJAŠKO POKOPALIŠČE NA REBRU V BOHINJSKI BISTRICI.....	17
SPOMENIK PADLIM V PRVI SVETOVNI VOJNI NA BREZNICI.....	20
SPOMINSKA PLOŠČA PADLEMU MADŽARSKEMU UČITELJU V LOKOVCU	22
SPOMENIK 1. SVETOVNE VOJNE NA PLANINI NA KRAJU.....	25
SPOMINSKO OBELEŽJE 1. SVETOVNE VOJNE V STARI CERKVI PRI KOČEVJU.....	27
GOZD MARTULJEK KAPELA SRCA JEZUSOVEGA	28
SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI – ROMBON	30
SPOMINSKA PLOŠČA PADLIM VOJAKOM V 1. SVETOVNI VOJNI IZ LJUTOMERSKEGA OKRAJA .	34
SPOMENIK RUSKIM UJETNIKOM NA VODICAH	35
POKOPALIŠČE V ŠMIHELU, NOVO MESTO	36
DOBOVA: SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI.....	37
SPOMENIK 1. SVETOVNE VOJNE: NOVŠAKOVA KAPELICA, JABLANICA.....	38
SPOMENIK PADLIM V I. SVETOVNI VOJNI NA KAMNIŠKIH ŽALAH.....	39
SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI: PONIKVA PRI ŽALCU	42
SPOMENIK ŽRTVAM IN MAISTROVIM BORCEM PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI: GORNJA RADGONA.....	43
GROBIŠČE PADLIH IZ 1. IN 2. SVETOVNE VOJNE V HOTEDRŠICI	44
SPOMENIK PADLIM V 1. SV. VOJNI: ZASAVSKA SVETA GORA	46
SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI NA BREZJAH.....	47
MALGAJEVA POT IN SPOMENIK NA DOBRIJAH.....	49
SPOMINSKI PLOŠČI PADLIM V 1. SV. VOJNI: ŠENTVIŠKA PLANOTA	51
POBREŠKO POKOPALIŠČE V MARIBORU.....	53
SPOMENIK PADLIM BORCEM V 1. SVETOVNI VOJNI: BEGUNJE NA GORENJSKEM	54
BEGUNJE NA GORENJSKEM.....	56
SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI V BOROVNICI.....	57
SPOMENIK PADLIM VOJAKOM – ŠMARTNO OB PAKI	58
KAMNA GORICA	60

KOSTNICA ŽRTEV 1. SVETOVNE VOJNE IN SPOMENIK KRANJSKEGA JANEZA, LJUBLJANA, ŽALE	61
SPOMENIK PADLIM VOJAKOM V PRVI SVETOVNI VOJNI V GRAJSKI VASI	64
SPOMENIK PADLIM VOJAKOM V 1. SV. VOJNI V ŠKOFJI LOKI.....	66
SPOMINSKO ZNAMENJE PADLIM VOJAKOM V 1. SV. VOJNI: ŠMARJE – SAP	67
SPOMENIK PADLIM V 1. SV. VOJNI – HORJUL	69
SPOMENIK PADLIM V PRVI SVETOVNI VOJNI: ČRNA NA KOROŠKEM.....	70
SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI V KOZJEM	71
PLANINA PRI KRANJU	73
SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI V ZAGORJU	75
SPOMINSKA PLOŠČA PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI NA PROČELJU CERKVE SV. MARJETE V ŠMARJETI NA DOLENJSKEM.....	76
UKANC – VOJAŠKO POKOPALIŠČE IZ PRVE SVETOVNE VOJNE	77
RUSKA KAPELICA POD VRŠIČEM.....	79
ZGORNJE GORJE	80
SPOMENIK PADLIM V 1. SV. VOJNI V ČRNOMLJU	81
ZAVODNJE NAD ŠOŠTANJEM	82
SPOMENIK ŽRTVAM IZ PRVE SVETOVNE VOJNE NA GRABAH.....	83
SPOMENIK PADLIM VOJAKOM V 1. SVETOVNI VOJNI NA VISOKEM.....	85
DOB PRI DOMŽALAH	86
SPOMENIK PADLIM MED PRVO SVETOVNO VOJNO V TURNIŠČU	88
ZAVODNJE PRI ŠOŠTANJU.....	89
SPOMENIK PADLIM MED PRVO SVETOVNO VOJNO V TRBOJAH	91
SPOMENIK V SLIVNICI	93
SPOMENIK V PREČNI	94
STARA LOKA	95
SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI – ŠMARTNO PRI LITJI	99
ŠENTLAMBERT - SPOMENIK PADLIM V PRVI IN DRUGI SVETOVNI VOJNI.....	100
SPOMENIK PADLIM VOJAKOM V PRVI SVETOVNI VOJNI – PREDOSLJE	104
DESTRNIK: SPOMENIK PADLIM V PRVI SVETOVNI VOJNI.....	105
SPOMENIK V SPOMIN VSEM UMRILIM IZ OBČINE DESTRNIK V PRVI IN DRUGI SVETOVNI VOJNI	106
ŽABNICA – SPOMINSKA PLOŠČA.....	107
SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI V ŠENTLENARTU PRI BREŽICAH.....	110

CERKEV SV. ANTONA IN ITALIJANSKA KOSTNICA NAD KOBARIDOM

Avtorica: Tanja Gabršček

Italijanska vojaška kostnica nad Kobaridom stoji na griču Sv. Antona nad Kobaridom. Zgrajena je okoli cerkve Sv. Antona. Zgradili so jo Italijani v spomin na padle italijanske vojake, umrle na območju Rombona, Bovca, Kobarida in Tolmina. V njej od leta 1935 počiva 7014 padlih, od tega je »2748 neznanih« (Scandone 2002: 91). Posmrtni ostanki so bili preneseni z vojaških pokopališč v Zgornjem Posočju (Drežnica, Drežniške Ravne, Gabrje, Kamno, Smast, Bovec). Gradnja je trajala tri leta in bila zaključena leta 1938, ko jo je 18. septembra istega leta otvoril Benito Mussolini. »Kostnica je delo kiparja Giannina Castiglioni in arhitekta Giovannija Greppija.« (Koren 2007: 67)

Pot do kostnice vodi z glavnega trga v Kobaridu po vzpenjajočih se ovinkih na grič. Začne se s prečkanjem dveh kamnitih okroglih stebrov, na vrhu katerih sta postavljeni peterokraka zvezda in križ. Poleg desnega stebra je plošča, na kateri piše: »Kostnica italijanskih vojakov padlih v vojni 1915-1918.« Napis je tudi v italijanskem jeziku. Ob poti je postavljenih štirinajst postaj Križevega pota. Vsaka postaja je zidan kamnit kvader, v katerem je odprtina. V tej odprtini je prizor s križevega pota, ki je izklesan iz kamna. Pod prizorom so v italijanskem jeziku napisana imena postaj (la Condannna, la Croce, Prima caduta, la Madre, il Cireneo, la Veronica, Seconda caduta, le Pie donne, Terza caduta, Spogliazione, Crocifissione, Morte, La Pietà, La Deposizione). Zadnja postaja nas pripelje do ravnice, kjer pred seboj zagledamo spomenik oziroma kostnico in cerkev Sv. Antona.

Kostnica je zgrajena v treh nadstropjih oz. terasah, ki se proti vrhu manjšajo. Terasa so v obliki osmerokotnih koncentričnih krogov. Do prve in vsake naslednje terase vodi široko stopnišče. Na vsaki terasi je arkadno obzidje. V prvem in drugem nadstropju so v nišah teh arkad plošče iz zelenega serpentina, na katerih so imena in priimki ter vojaški čini znanih padlih vojakov. Na vsaki plošči je napis »Presente« (prisoten), kar obeležuje vojake, katerih posmrtni ostanki so pokopani v tej kostnici. So pa v kostnici pokopani tudi vojaki, katerih imena niso znana. Ti so pokopani skupaj v šestih nišah, na obeh straneh glavnega stopnišča. V vsakem skupnem grobu je petsto neznanih vojakov. Na slednjih so torej zapisane le številke padlih vojakov, saj imena niso znana. Na zadnji, tretji terasi pa stoji cerkev Sv. Antona, ki jo obdaja osmerokotna zidana arkada (Smole 1969: 81).

Na vstopnem stopnišču nas sprejme napis na plošči, ki se glasi »Onore A Voi Che Qui Cadeste Valorosamente Combattendo« (Scandone 2002: 91), kar bi prevedli »Čast vam, ki ste tu padli v pogumnem boju«. Na levem delu parkirišča pred kostnico je plošča, na kateri je v italijanskem in slovenskem jeziku zapisano: »V tej spominski grobnici počivajo posmrtni ostanki 7014 Italijanov, padlih v bojih na tem območju med vojno 1915-1918 proti avstro-ogerskem cesarstvu.« Zadaaj za kostnico pa stojijo štirje kamniti vojaški nagrobniki, ki so bili prinešeni z starega vojaškega pokopališča v Bovcu (internetni vir: http://www.slovenia.info/?kul_zgod_znamenitosti=1965&lng=1). Pred njimi stoji majhen kovinski kip, na katerem je v latinščini zapisano »Lux luceat eis«, kar bi pomenilo, da luč sveti nanje.

Italijanska vojaška kostnica nad Kobaridom ima pomembno kulturno vrednost. Leta 1990 je bila razglašena za slovenski zgodovinski spomenik, medtem ko Italijanom to pomeni državni simbol in spomin na težke čase na soški fronti. (internetni vir: <http://www.primorskival.si/novica.php?aid=48>) Vsako leto Italijani na Dan spomina na mrtve priredijo tradicionalno spominsko slovesnost v spomin na svoje rojake, ki so na soški fronti v prvi svetovni vojni na območju od Rombona do Tolmina izgubili svoja življenja. Na pozdravno ploščo, kjer je napis »Onore A Voi Che Qui Cadeste Valorosamente Combattendo«, obesijo velike lovorjeve vence s trakovi v barvah italijanske in tudi slovenske zastave.

Za vzdrževanje kostnice vsa leta skrbi Generalni konzulat Republike Italije v Kopru. Lastnica zemljišč, na katerih stojita kostnica in bližnja čuvajnica pa je občina Kobarid. (internetni vir: <http://www.primorskival.si/novica.php?aid=48>) Konzulat je kot skrbnik kostnice na njeno pročelje postavil kamnito tablo, ki pravi: »Da bi ohranili enovitost te kostnice prosimo, da ne obešate na plošče slik, podobice ali drugih predmetov.« To kaže na izjemno skrb Italijanov, da bi se kostnica ohranila v svojem pravem smislu.

Italijanska kostnica je tudi del t.i. Poti miru. To je pot, ki je posvečena vsem mladim fantom, možem, njihovim družinam, ki so v času 1. svetovne vojne na območju Zgornjega Posočja veliko pretrpeli in izgubili življenja. Ustanova Fundacija Poti miru v Posočju ureja muzeje na prostem, »obnavlja spominska obeležja iz časa prve svetovne vojne« (Koren 2007: 7). Poteka od Loga pod Mangartom, skozi bovško dolino, mimo Kobarida z okolico, pa vse do Tolmina, konča pa se pri Mostu na Soči.

Viri:

Koren, Tadej 2007 Pot miru: vodnik po soški fronti v Zgornjem Posočju. Kobarid: Ustanova »Fundacija Poti miru v Posočju«.

Perna, Aldo 1965 Cenzo Storico di Fogliano Redipuglia. Fogliano Redipuglia: Comune di Fogliano Redipuglia.

Scandone, Bruno 2002 Redipuglia, Oslavia ed altri sacrari del Friuli Venezia Giulia e d'oltre confine: Sacrari militari della prima guerra mondiale. Rim: Commissariato generale Onoranze Caduti in Guerra.

Simič, Marko 1996 Po sledeh soške fronte. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Smole, Emil 1969 'Umetnostno-zgodovinski spomeniki: Spomeniška valorizacija območja občine Tolmin.' neobjavljen elaborat, Nova Gorica.

Šerbec, Jože

2007 'Kobariški muzej: Prva svetovna vojna.' Kobarid: Kobariški muzej d.o.o..

2010 'Kostnica.' Internetni vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Kostnica>, pregledano 2011.

2007 'Italijanska kostnica v Kobaridu' Internetni vir: <http://www.primorskival.si/novica.php?aid=48>, pregledano 2010.

SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI V ČRENŠOVCIH

Avtorica: Kaja Cigut

Park spominov: Nahaja se ob črenšovski cerkvi in pokopališču.

V središču je postavljen spomenik padlim v 1. sv. vojni, ob njem pa sta dva doprsna kipa dr. Franca Cigana in dr. Ivana Zelka.

Spomenik je bil postavljen leta 1940. Postavila ga je župnija skupaj s prosvetnim društvom pod vodstvom nekdanjega črenšovskega kaplana Jožefa Meška. Spomenik so postavili domačim fantom padlim v 1. sv. vojni. Stoji v središču parka spominov.

Kiparsko delo Tineta Kosa. Prikazuje angela, ki čvrsto v rokah drži padlega vojaka. Pod njim je 122 imen padlih vojakov iz vseh vasi črenšovske župnije.

Viri:

Bedernjak, Karel, Štefan Ftičar, Andrej Hozjan, Jelka Pšajd, Saša Štraus in Anton Törnar
2008 Občina Črenšovci/ The Municipality of Črenšovci. Murska Sobota: Franc-Franc.

Spomeniki 1. svetove vojne b.n.l. 'Spomeniki 1. svetovne vojne.' Spletni vir:
<<http://www.arzenal.si/sobe/zbirke/spomeniki>>, 28.3.2013.

Kos Tine b.n.l. 'Kos Tine.' Spletni vir: <<http://www.sloart.si/m-74-kos-tine.aspx>>, 28.3.2013.

SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI: POLJE PRI LJUBLJANI

Avtorica: Katarina Kranjec

Stoji v Polju pri Ljubljani, v parku, pri vhodu na pokopališče, na desni strani. Spomenik je bil odkrit leta 1926. Kip je iz kraškega kamna izklesal slovenski kipar Lojze Dolinar.

Na podstavku so iz vseh strani kvadri, na katerih so polja z imeni 96 padlih vojakov, razporejenih po domačih vaseh. Nad podstavkom je napis "ŽRTVAM SVETOVNE VOJNE", spredaj pa sta vgravirani letnici 1914, 1918. Na vsaki strani podstavka je na vrhu plošče na sredini vgraviran križ v krogu.

Vojak na visokem podstavku je oblečen v pohodno operemo. Na glavi ima čelado, za pasom pa torbico za naboje. Pred seboj v eni roki drži puško. Vojak je visok 2.30 metra, podstavek pa 2 metra. Stoji na ozki plošči, za sabo ima močno oporo, visoko do pasu.

Spomenik je dala postaviti Zveza slovenskih vojakov, podružnica Device Marije v Polju.

Viri:

Čopič, Špelca 2000 Javni spomeniki v slovenskem kiparstvu prve polovice 20. stoletja. Ljubljana: Moderna galerija Ljubljana.

KAPELICA SV. ROKA V DOLENJI VASI PRI RIBNICI

Avtor: Blaž Andoljšek

Postavljena je bila l. 1928. Avtor je stavbenik iz Ribnice, Alojz Hren. Naredil je okoli 200 načrtov raznovrstnih objektov (tudi načrt kapelice).

Ideja o spomeniku se je pojavila kmalu po koncu vojne, vendar so bile potrebne druge obnove. Leta 1924 so bili kupljeni trije zvonovi za župnijsko cerkev. Mali zvon se je posvetil spominu padlim vojakom. Vsak večer je po avemariji zazvonil še mali zvonček za padle vojake iz dolnjevaške župnije.

SPOMENIK ŽRTVAM 1. SVETOVNE VOJNE V KOLOVRATU – CERKEV SV. LOVRENCA

Avtorica: Tamara Selko

Spomenik se nahaja v župniji Kolovrat, ki spada pod krajevno skupnost Mlinše. Stoji ob cerkvi sv. Lovrenca in sicer znotraj pokopališča, natančneje na SZ delu.

Sestavljata ga betonski obelisk v obliki pravokotne prisekane piramide z dvodelno, trapezoidno napisno ploščo, in betonsko podnožje s posvetilom ter stebričkoma za vaze ob strani. Na spomeniku so napisana imena 23. padlih vojakov in posvetilo: »1914-1918 Žrtvam svetovne vojne v spomin. Zapuščenim v tolažbo.«

Avtor in točen čas nastanka spomenika nista znana. Sogovornika pravita, da naj bi bil postavljen takoj po koncu 1. svetovne vojne oz. leta 1919 (vendar to ni preverjeno). Spomenik so postavili domačini, natančneje župljani župnije Kolovrat; njegova postavitve jim je predstavljala veliko finančno breme.

Danes marsikdo v teh krajih spomenika ne pozna. O njim ni veliko podatkov. "Obiskujejo" ga predvsem svojci umrlih pa še to predvsem v času praznikov (velike noči ali dneva mrtvih in tja prinašajo sveče in rože). Eden izmed sogovornikov je pred približno 20 leti dal pobudo tedanjemu županu, da bi se spomenik obnovil, kar se je tudi zgodilo. Obnova je bila draga, danes pa črke niso več dobro vidne, saj je iz njih izginila črna barva.

V Zasavju se veliko spomenikov žrtvam 1. svetovne vojne nahaja v bolj odročnih krajih ali pa na kakšnih manjših gorah (npr. še Čemšenik, zasavska Sveta Gora, Šentgotard, Podkum). Tudi v Trbovljah je stal eden takšnih spomenikov, vendar so ga po 2. svetovni vojni podrli, saj so ga dojemali kot spomin na nemške okupatorje.

Viri:

Brodar, Marinka 2005 'Cerkev svetega Lovrenca'. Spletni vir: <<http://www.mlinse-kolovrat.si/zuk/predstavitev.asp>>, 13.5. 2013.

Forte, Aleksandra 2002 Spomeniki Zasavja: Zagorje, Trbovlje, Hrastnik. Trbovlje: Zasavski muzej.

Šmajdek, Primož 2012 'Kolovrat- Spomenik žrtvam prve svetovne vojne'. Spletni vir: <<http://spomeniki.blogspot.com/search/label/Spomeniki%20padlim%20med%20prvo%20svetovno%20vojno%20v%20Sloveniji>>, 13.5. 2013.

Sogovornik 1, sogovornik 2

GORA PRI SODRAŽICI

Avtorica: Ana Jakopin

Na pokopališču za cerkvijo Marije Snežne se nahaja spomenik padlim v 1. in 2. svetovni vojni. Postavljen je bil na pobudo prebivalcev tamkajšnjih vasi. Na Gori je že stala plošča padlim partizanom. Občani so pogrešali še drugo plat zgodbe. Gorniki, tako si pravijo prebivalci, so ustanovili odbor za postavitve spomenika padlim. Odbor je bil ustanovljen leta 1996 in je zajemal člane z različnimi mnenji. Vsi so se poenotili in sklenili, da spomenik postavijo padlim domobrancem, partizanom in žrtvam prve svetovne vojne. Krajanji so o postavitvi spomenika razmišljali že pred osamosvojitvijo, a se niso mogli zediniti glede tega, katere žrtve naj napišejo na spomenik. Imena žrtv so napisana po abecednem vrstnem redu.

Spomenik stoji v kotu pokopališča in ponazarja zapirajočo se knjigo. Gorniki s tem sporočajo, da zapirajo dvajseto stoletje in hkrati žalujejo za vsemi žrtvami tega stoletja. Na spomeniku piše: »Gorniki gornikom, žrtvam dvajsetega stoletja.« Spomenik ima v sredini križ, kar sporoča, da so bile vse žrtve krščene. Pred spomenikom pa se razteza danes že neprepoznaven relief, ki predstavlja razgibanost Gore in tamkajšnjih krajev. Spomenik je skonstruirala arhitektka Majda Goršič. Postavljen je bil leta 1999 s prostovoljnimi prispevki krajanov, na pomoč jim je priskočila tudi občina Sodražica.

KLEČEČI VOJAK V AVSTRIJSKI UNIFORMI NA ZASAVSKI SVETI GORI

Avtor: Blaž Berlec

Zasavska gora med Zagorjem in Litijo je visoka 852 metrov. Na gori sta poleg spomenika/kipa še cerkev Marijinega rojstva in Planinski dom.

Spomenik žrtvam prve svetovne vojne je klečeči vojak v avstrijski uniformi, postavljen leta 1929. Stoji ob robu pokopališča poleg cerkve na pravokotnem podnožju z marmornato napisno ploščo. Figura klečečega vojaka stoji na debelem cilindričnem stebru. Če gledamo od spredaj, ima glavo nagnjeno v desno stran in na isti strani v rokah drži puško. Nasprotno roko ima položeno na svojih prsih. Vojak nosi čepico in vojaško uniformo. Če primerjamo telo vojaka in cilindrični steber na katerem stoji, lahko opazimo kontrast mogočnosti stebra in krhkosti klečečega vojaka. Čeprav je dvignjen nad gledalce, vzbuja občutek utrujenosti in ranljivosti. Avtor kipa je kipar Tone Kralj.

Viri:

Časopis za slovensko krajevno zgodovino št. 35, leto 1987

VOJAŠKO POKOPALIŠČE NA REBRU V BOHINJSKI BISTRICI

Avtorica: Monika Golja

Bohinj je bil med prvo svetovno vojno pomembna baza v zaledju Avstro-ogrske vojske. Najvažnejša oskrbovalna pot severnega dela pete Avstro-ogrske armade na Tolminskem mostišču, to je na delu bojišča med Mrzlim vrhom nad Tolminom in Lomom na Banjšicah, je bila bohinjska železnica, v Bohinjski Bistrici pa sta v tistem času (od maja 1915 pa do konca 1917) delovali dve vojaški bolnišnici. V Zoisovem gradu je bila Poljska bolnišnica št. 1506, v kateri so zdravili ranjence, kužne bolnike (najhujša bolezen je bila kolera) pa je sprejemala Rezervna bolnišnica Balassa Szarmat, ki so jo domačini imenovali kar Špital, nahajala pa se je pod Rebrom. Ranjence in bolnike so s tolminskega mostišča dovažali z vlaki, nekatere so pripeljali tudi z bojišča v Krnskem pogorju, katerih večino so drugače pokopali v Ukancu. Umrle v obeh bolnišnicah so potem od poletja 1915 pa do konca leta 1917 pokopavali na pokopališču na Rebru, kasneje pa sta se obe bolnišnici preselili bližje bojišču na reki Piavi zaradi spremembe frontne linije.

Na pokopališču je 285 označenih grobov (202 sta pripadala pehoti, 55 tehničnim oddelkom in različnim službam, 19 je bilo topničarjev in 12 neoznačenih grobov neznanih vojakov). Sodeč po priimkih je pokopanih največ Madžarov, Poljakov in Ukrajincev. Med pokopanimi so še civilisti in vojaki drugih narodov monarhije: Slovaki, Čehi, Nemci, Romuni, Srbi. Pokopanih je tudi deset ruskih vojnih ujetnikov, italijanskega vojnega ujetnika so po prvi svetovni vojni Italijani prekopali. Pokopališče je bilo po prvi svetovni vojni ograjeno z leseno ograjo.

Leta 1945 so postavili tudi kamnit spomenik.

Po nekaterih virih naj bi spomenik postavili leta 1945, po drugih pa naj bi na pokopališču, ko je bilo ograjeno z leseno ograjo stal še leseni križ, leta 1995 pa so postavili kamniti spomenik.

SPOMENIK ŽRTVAM 1. SVETOVNE VOJNE V OREHOVI VASI

Avtor: Svijan Svarožič

Spomenik stoji na levi strani ceste med Slivnico pri Mariboru in Orehovo vasjo (občina Hoče-Slivnica). Postavljen je bil v prvi četrtini 20. stoletja. Spomenik je 3 m visok betonski steber na betonskem podstavku. Vanj so vklesana imena padlih borcev. Obdajajo ga štiri granate, ki so povezane s kovinsko verigo. Spomenik je bil obnovljen. Njegova nova podoba številnim prebivalcem Orehove vasi ni všeč.

1

2

3

4

Viri:

'Register kulturne dediščine. Internetni vir:
<<http://giskd2s.situla.org/rkd/Opis.asp?Esd=21138>>, 15.3.2015.

Sliki 1 in 2:

Marko Zaplatil b.n.l. <<http://www.arzenal.si/spomeniki/85>>, 15.3.2015.

Sliki 3 in 4:

b.n.a. 17.9.2013 <<http://www.rtvsllo.si/blog/andromaha/kje-so-tiste-stezice/86428>>,
15.3.2015.

SPOMENIK PADLIM V PRVI SVETOVNI VOJNI NA BREZNICI

Avtor: Matevž Remškar

Breznica pri Radovljici je vas v občini Žirovnica in leži ob vznožju gore Stol. Vas zaznamuje cerkev Žalostne matere božje iz leta 1819, od leta 1931 pa tudi spomenik v obliki obeliska, ki stoji ob njej. Lociran je tipično ob pokopališču in v zavetju farne cerkve. S širitvijo pokopališča danes spomenik stoji prav v njegovem sklopu in dobro vzdrževan in ohranjen.

Odkrit je bil 20. septembra leta 1931, zasnoval ga je Jože Plečnik. Med spomeniki, ki jih je zasnoval, ima prav Brezniški najzanimivejšo zgodovino. V tridesetih letih se je interes za postavljanje spomenikov manjšal, hkrati pa so le-ti postajali bolj monumentalni. Spomenik naj bi kot zamisel nastajal štiri leta, na njem pa so delovali štirje ljudje: arhitekt Jože Plečnik, ki je poskrbel za formo in sporočilnost spomenika, njegov učenec Ivan Sever, ki ga je izrisoval v točnih merah, avtor kipa Boris Kalin in kamnosek Ivan Vurnik.

Prvoten načrt za spomenik je bil drugačen od končnega. Plečnik si je sprva zamislil grič, poraščen z grmičevjem, na njem pa votlo kroglo, ki bi predstavljala svet, ki ga je zajela vojna, na vrhu pa naj bi bil križ z Križanim. V krogli bi gorela večna luč. Načrt je bil objavljen v reviji Mladika, vendar je zaradi nesporazuma kamen iz tujine (domač naj ne bi bil dovolj kvaliteten), prišel v že rezanih blokih. Iz ekonomskih razlogov je Plečnik zasnoval novo obliko spomenika. Tudi ti načrti so kazali drugačen, mnogo bolj baročen spomenik. Ob obelisku je kip Sv. Štefana, delo kiparja Borisa Kalina, pred spomenikom pa vedno stoji izklesana vaza za cvetje.

Nič manj zanimiva ni njegova ikonografija. Pomemben simbolni motiv – večno luč – je Plečnik vendarle ohranil. Obelisk ima podobo gotskega stebra v katerih je večna luč gorela ob cerkvah v poznem srednjem veku. Prepletajo se sakralni in posvetni motivi. Luč v tem spomeniku gori kot vedno goreč spomin na preminule vojake ter neprestane molitve za umrle. Peterokrižje na vrhu pa naj bi kot Kristusova krona simboliziralo muke rojakov. Zaupanje je upodobljeno v podobi Sv. Krištofa, ki so ga močno častili že v srednjem veku, kot enega od sedmih zaščitnikov v sili in med drugim zaščitnika proti smrtni nevarnosti. Kot Jezuščkov prenašalec čez reko pa na brezniškem spomeniku Sv. Krištof prenaša duše umrlih na onostranstvo. V kamen sta vklesana sledeča napisa: »Nikdar več grehot vojne! Trajen,

blagodejen mir naj zavlada ljudem v zadoščenje za žrtve padlih vojakov!« in »Vi za nas ste dotrpeli, Vi za nas izkrvaveli! Na mirovnem pismu pečat vaš – kri. Preklet, kdor drzno kdaj ga še zdrobi.«

Spomenik, njegovo prvo in končno obliko, so faram dajali za zgled. France Stele na primer piše, da naj fare dobro razmislijo, preden preprosto naročijo ploščo z napisom pri najbližji delavnici, saj je možnosti za obliko spomenika ogromno. Opravka imamo namreč s spominom, ki se je zapisal globoko v slovenska srca, zato naj gre vedno za umetniško delo, ali vsaj zgleden umetnoobrti izdelek. »Brezniški spomenik nas uči, kako globoko pomemben je lahko tak spomenik po svoji vsebini; uči nas, kako dobro je treba premisliti, kam in kako se postavi, uči nas, da je umetniška oblika, smotrena zgradba tudi nebahaškega gradiva važnejša kot največji lesk in dragocenost drugega, uči nas dalje, da se dajo napisi izrabiti kot okrasna, lepotno zelo mikavna poživitev ploskev spomenika; ... » (Stele 413, 1931)

Od leta 2006 ima spomenik oznako nepremične kulturne dediščine v registru Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, pod imenom Breznica - spomenik padlim v prvi svetovni vojni, kot spomenik lokalnega pomena.

Viri:

Čopič, Špelca 1987 'Slovenski spomeniki padlim v prvi svetovni vojni' Kronika časopis za slovensko krajevno zgodovino: 35(1/2): 168-177.

Register nepremične kulturne dediščine: <http://rkd.situla.org/>

Stele, France 1931 'Vojni spomenik na Breznici' Mladika: 12(11): 409-414.

SPOMINSKA PLOŠČA PADLEMU MADŽARSKEMU UČITELJU V LOKOVCU

Avtorica: Minka Lipičar

Lokovec velja za eno najdaljših in najbolj prostranih slovenskih vasi. V ozkem pasu se razprostira na skrajnem vzhodu Banjške planote ob robu nad Čepovansko dolino in se deli na Dolenji, Srednji in Gorenji Lokovec. V času prve svetovne vojne je soška fronta oplazila tudi Banjško planoto. Prebivalci so morali v begunstvo, v vas pa so prišli vojaki različnih narodnosti, tudi Madžari. Četrtega junija 2011 so v Srednjem Lokovcu postavili spominsko ploščo Lajosú Móritzu, padlemu vojaku iz mesta Győr na severozahodu Madžarske.

Jeseni leta 1917 je vojaška pošta v Győr dostavila pošiljko z Banjške planote. Poslal jo je duhovnik polka po smrti mladega vojaka, vsebovala pa je usnjeno denarnico z nekaj denarja, vojaško fotografijo Lajosa, skupinsko sliko s sošolci ob prejemu diplome, dnevnik, prelomljen nalivnik, s katerim ga je pisal in mrliško spričevalo. Pošiljko so njegovi svojci dolgo časa hranili, spomladi leta 2011 pa so jo predali v varstvo Fakultete na Zahodnomadžarski univerzi.

Lajos Móritz se je skupaj z dvaindvajsetimi soborci med 25. majem in 21. junijem 1917 na Fakulteti udeležil vojnega izobraževanja in se po končanem zaključnem izpitu z učiteljsko diplomó vrnil na fronto, kjer je čez nekaj mesecev padel na območju Lokovca. V osebne dnevniku je opisal svoje potovanje v Galicijo in kasneje na Banjško planoto, kjer se je boril v okviru vojaških operacij za pripravo na kobariški preboj ter zadnje dneve bojév. Umrl je sedmega oktobra 1917 na vzpetini številka 862 za posledicami ran drobcev granate.

Dr. Sándroja Cseha, dekana Fakultete na Zahodnomadžarski univerzi, je branje dnevnika ter dejstvo, da je padli imel naziv učitelja navdihnólo za postavitev spominske plošče. »Kot učitelj sem takó pomislil na to, da smo našli heroja, vzornika, ki se je pripravljál za enega najlepših poklicev. Čeprav si je želel, ni nikoli mogel stopiti na kateder, niti za minuto ni mogel poučevati branja, lepópisa, računanja. Ob tem se mi je rodila misel, da moramo kljub vsemu Lajosa Móritza privabiti v učilnice« (Šuligoj Bremec 2011: 40). Preko tega dnevnika je želel študentom Fakultete približati vojno dogajanje. Študentje se iz leta v leto odpravljajo na ekskurzijo v Doberdob in tako bi ta pridobila dodatno vrednost, saj bi izlet, z »romanjem« do spominske plošče mladeniča, ki je nekoč študiral v istih klopeh kot oni in se pripravljál na isto življenjsko pot kot oni, vodil osebni vzgib.

Spomladi leta 2011 se je v Lokovcu oglasil svetovalec pri Uradu za ohranjanje vojaških nagrobnih spomenikov pri madžarskem Ministrstvu za obrambo dr. Gyula Bedécs in Kulturno turistično društvo Lokovec (KTD Lokovec) zaprosil za sodelovanje pri postavitvi spominske plošče padlemu učitelju. Tri mesece kasneje, četrtega junija 2011, so postavili ploščo na pročelje zakristije domače cerkve svetega Petra in Pavla v Srednjem Lokovcu. Spominsko ploščo je KTD Lokovec fizično postavilo samo, oblikovali so jo Madžari, financiralo pa jo je madžarsko Ministrstvo za obrambo. Za postavitev plošče na cerkveni zgradbi so se odločili iz praktičnih razlogov, ker je to dobro vidno mesto na poti k pokopališču. Koprška škofija je dala dovoljenje, Zavod za spomeniško varstvo pa priporočila o postavitvi in ureditvi fasade. Primernejše mesto bi sicer bila kapela ob pokopališču, vendar bi jo bilo potrebno temeljito obnoviti. Če bo v prihodnosti obnovljena, se bo ploščo s pročelja cerkve premestilo v kapelo.

Slovesnosti ob postavitvi spominske plošče se je poleg domačinov udeležila tudi skupina približno petdesetih Madžarov, med katerimi so bili tudi dr. Sándor Cseh, dekan Fakultete János Apáczai Csere na Zahodnomadžarski univerzi, dr. Józsefné Varga, namestnica dekana Fakultete János Apáczai Csere, dr. József Varga, ravnatelj Praktikantske šole Učiteljišča v Győru, dr. Gyula Bedécs in predstavniki madžarskega Ministrstva za obrambo. Obisk Madžarov je bil organiziran kot izlet in tako so v Lokovec prispeli v petek, oddali spominsko ploščo domačinom, da so jo lahko pritrdili, sami pa nadaljevali izlet po poteh prve svetovne vojne na Kras in na Sabotin. Naslednji dan so se vrnili v Lokovec in se udeležili slovesnosti, ki se je začela z nastopom flavtistke Polone Šuligoj ob orgelski spremljavi Andreja Šuligoja, nadaljevala se je z branjem dnevnika in s pesmijo Ljobe Jenče, sledila je tudi sveta maša, ki jo je vodil domači župnik Adolf Šavelj. Ob odkritju spominske plošče je spregovoril dr. Sándor Cseh in povzel ter predstavil zgodbo padlega učitelja zbranim. Slovesnost se je zaključila z vojaško pesmijo v izvedbi Domačih pevcev in ganljivo pesmijo »Doberdob, oj Doberdob«, ki so jo gostje zapeli v madžarščini.

Odziv domačinov na postavitev spominske plošče tujemu vojaku je pozitiven. »Izhajali smo iz tega, da je spomin potrebno ohranjati. Čeprav gre za padlega vojaka druge narodnosti, nas veže preteklost na skupno državo. Bolj kot spominska plošča je za domačine pomemben najden dnevnik, ki kaže na to, kakšne grozote so se dogajale po pokrajini. S spominskimi ploščami pa današnjo generacijo nagovarjamo z zgodovinskim spominom, ki v sebi nosi sporočilo o nesmiselnosti vojskovanja. Ali jo bomo znali razbrati pa je na nas samih« (informator Miroslav Šuligoj Bremec).

Viri:

Šuligoj Bremec, Miroslav 2011 'Lajos Mórítz: spomin na padlega madžarskega učitelja.'
Pro loko Lokovec. Hrani avtor.

SPOMENIK 1. SVETOVNE VOJNE NA PLANINI NA KRAJU

Avtorica: Manca Rozman

Planina Na kraju, ki je bila vmesna postaja med Komno in Bogatinskim sedlom je bila oskrbovalno zaledje za krnsko bojišče Soške fronte, skozi jo pa je potekal tudi tovorni promet. Planina je bila največje taborišče v Bohinju s preko 20 zidanimi in lesenimi objekti, zgrajeno zgodaj jeseni leta 1915, dograjevali pa so ga še kasneje. V severnem delu taborišča sta stala oficirski dom in oficirska menza. V taborišču je bila tudi lesena kapelica. Vzhodno ob taborišču je stala žičniška postaja, ob njej pa pekarna. Vojna je s številnimi zgradbami in potmi popolnoma spremenila prvotno podobo planine, skozi katero je potekal tudi pomemben odsek vojaške žičnice.

Največ stavb na Planini na Kraju je pripadalo bolnišnici »Kuk Feldspital 1/15«, postavljeni najverjetneje poleti 1915. Zaradi italijanskih letalskih napadov je na strehi označena z velikim rdečim križem. Poleg današnje planinske koče je bolnici pripadalo še nekaj barak. V njej so zdravili lažje ranjence in bolnike iz krnskega bojišča oz. z območja 15. gorske brigade. Današnja planinska koča je edini ohranjeni del bolnice. Poleg zdravstvenega osebja je imela vsaka vojaška bolnica še vojaškega duhovnika (Feldkurat). Ta je spovedoval in obhajal ranjene in bolne, maševal v bolnici, dajal poslednjo tolažbo ranjencem. Maševal je tudi enotam pred odhodom na fronto. Vodil je evidenco umrlih (osebne podatke, vojaško enoto, vzrok smrti in kje so pokopani) in obveščal svojce. Vodil je tudi seznam ljudi pokopanih na vojaškem pokopališču na Planini na Kraju, kjer je deloval vse do prve bojne čete na Batognici (ibid.: 96).

V Bohinju so bila 3 vojaška pokopališča. Pokopališči v Ukancu in na Rebru še vzdržujejo, pokopališče na Planini na Kraju pa so prekopali. Vojaško pokopališče na Rebru v Bohinjski Bistrici ima 285 označenih grobov, kjer so pokopani umrli iz obeh bistriških bolnic. Na pokopališču v Ukancu pa je 253 grobov. Na pokopališču na Planini na Kraju so pokopali nekaj 10 ljudi. Njihovih imen ne poznamo, a naj bi bili večinoma Madžari.

Ana Blažin se spominja prvega povojnega leta, ko je z drugimi dekleti pomagala planšarjem na Planini na Kraju. Neko objestno dekle je na pokopališču pričelo kopati na najbolj svežem grobu. Že po nekaj zamahih se je pokazal iz zemlje obraz plitvo zakopanega mrliča, saj truplo

zaradi mrzlega podnebja še po dveh letih ni strohnelo. Dekleta je obšla groza, ki jih je kasneje spremljala vselej, kadar so morala tam mimo.

Po prvi svetovni vojni so pokopališče prekopali, posmrtno ostanke pa prenesli v kamnito piramido blizu planinske koče na Planini na Kraju. Pri obnovi so vzdali napis z napačnim podatkom. Namesto obdobja 1914—1918, bi moralo pisati 1915—1917 (ibid.: 118-119). Piramida še stoji med grmičevjem in malo odmaknjena od poti. Pred nekaj leti so ob poti postavili informacijsko tablo, ki pojasnjuje pomen piramide in kakšno skrivnost skriva ta planina, katere edina ohranjena stavba je planinska koča.

Viri:

Budkovič, Tomaž

1998 'Soška fronta: Od 24. maja 1915 do 28. oktobra 1917' V: Bilten pohoda: Krn – pohod spomina 1918-1998. Miloš Volarič in Sergeja Slapničar, ur. Kobarid in Bohinj: Mali vojni muzej Bohinjska Bistrica. Str. 13-14.

1999 Bohinj 1914-1918: Med fronto in zaledjem. Celovec, Dunaj in Ljubljana: Mohorjeva založba.

Pamić, Renata 2005 'Spomeniki prve svetovne vojne na območju mestne občine Kranj' V: Kranjski zbornik 2005. Kranj: Mestna občina Kranj. Str. 19-33.

SPOMINSKO OBELEŽJE 1. SVETOVNE VOJNE V STARI CERKVI PRI KOČEVJU

Avtorica: Anja Moric

Spomenik je marmornata plošča vdelana na cerkveni zvonik. Izdelal jo je ljubljanski kamnosek Alojz Vodnik in je stala 14.000 dinarjev. Blagoslovljena je bila 8. septembra 1926. Na plošči je vklesanih 60 imen vojakov: po abecednem vrstnem redu, po vaseh, kjer so živeli, skupaj s hišnimi številkami. Spomenik je ograjen s kovinsko ograjo in spominja na vrtiček. Na njem je epitaf v nemščini: »Slavo junakov, hvaležnost domovini, spomenik, oznanjaj prihodnjim rodovom!« Na vrhu je slika umirajočega vojaka, ki ima v roki orožje, podoba lepe pokrajine. Spomenik je bil obnovljen leta 2009. Obnovo je plačalo Kočevarsko društvo iz Celovca.

Viri:

Gottscheer Kalender, 1928, str. 97

Fotografija: Anja Moric

GOZD MARTULJEK KAPELA SRCA JEZUSOVEGA

Avtorica: Maša Demšar Fila

»V spomin padlim vojakom iz vasi Gojzd 1914 – 1918«

»Studenček iz doline

Naj oživi spomine

Na Vaše bivše bolečine.«

Blenkuš Andrej; Gozd št. 14, umrl 17. 10. Pri Asiago v Tirolah (Italija)

Branc Andrej; Gozd št. 34, utonil 25. 10. 1917 na soški fronti

Košir Peter; Gozd št. 30, utonil 13. 8. 1917 na Sedmograškem (Madžarska)

Lavtižar Janez; Gozd št. 27, umrl 1915 v Albanskih gorah

Mertelj Alojzij; Gozd št. 37, pogrešan v Tirolah

Mertelj Andrej; Gozd št. 50, padel 9. 6. 1916 pri Asiago v Tirolah (Italija)

Mežik Janez; Gozd št. 9, pogrešan v Galiciji

Petrnel Peter; Gozd št. 32, umrl 24. 6. 1916 v Brnu na Moravskem (Češka)

Petrnel Valentin; Gozd št. 32, pogrešan v Galiciji

Robič Janez; Gozd št. 16, pogrešan na Ruskem

Robič Jožef; Gozd št. 25, padel 9. 8. 1915 v Galiciji

»Vse vojaške transporte, vse topove, vso municijo in živila, sploh vse potrebščine za vojno na soški fronti – skoraj vse so spravili skozi Kranjsko Goro, in to večinoma ponoči« (Černe 1992: 13).

»Takratni župnik je zapisal »Kako sem mogel pri svojih živcih to prenesti, ne vem, rečem samo to, rajši umreti, kakor bi moral to še enkrat vse prenesti.«« (Černe 1992: 55).

SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI – ROMBON

Avtorica: Hana Jaksetič

Na vojaškem pokopališču v Logu pod Mangartom naj bi bilo pokopanih okoli 860 vojakov AO armade, ki so padli med 1. svetovno vojno od junija 1915 do začetka leta 1918 v bojih na Rombonu. Zlasti veliko žrtev je bilo na začetku 12. Soške bitke, ko so v hudem snežnem neurju avstrijske in nemške sile le s težavo prebile močno utrjeno italijansko obrambno črto. Točno število pokopanih na tem pokopališču ni znano, vemo pa, da je med njimi tudi nekaj srbskih in ruskih vojaških ujetnikov. Nihče ni pričakoval, da bo vojna trajala štiri leta, tako da so nekaj vojakov na začetku pokopali znotraj vaškega pokopališča. Ker pa se je vojna zavlekla in je bilo žrtev vedno več, so se odločili narediti ločeno vojaško pokopališče izven civilnega.

Pokopališče leži na večih višinskih stopnjah v obliki teras. Grobovi so postavljeni v štiri terase za osrednjim spomenikom in eno pred njim. Na prvi polovici pokopališča je pokopan v posameznem grobu po en vojak, od četrte vrste druge terase za spomenikom pa v glavnem po dva vojaka. Izjeme so grobovi, ki nosijo datume smrti od 24. oktobra 1917 naprej, v katerih je pokopanih tudi po več kot pet vojakov, različnih veroizpovedi in narodnosti (Bosniak 20. 4. 2008).

Že med vojno je bilo pokopališče lepo urejeno, za grobove so skrbeli vojaki sanitetnih oddelkov iz bližnje vojaške bolnišnice; gomile so krasili leseni nagrobni križi, na katerih je bila ploščica z imenom in priimkom padlega, oznako enote, ki ji je pripadal in datumom smrti. Iz fotografij, ki so nastale v času prve svetovne vojne (lastnik je David Erik Pipan), je razvidno, da so muslimanom na grobove postavili islamske nagrobnike, tako imenovane nišane – »stebričke z elipsasto ploščico« (Pipan 2003: 48). Kasneje je nekdo te nišane (pa tudi križe) zamenjal in postavil vsem vojakom enake kovinske križe, ki so tam še danes. Večina strokovnjakov se strinja, da so to po I. svetovni vojni naredili Italijani. Na grobovih muslimanskih vojakov so avgusta 2007 te kovinske križe ponovno zamenjali z nišani, zahvaljujoč Islamski skupnosti v RS in muftiju (Bosniak 20. 4. 2008).

Na pokopališču prevladujejo grobovi padlih iz 4. bosansko-hercegovskega polka (BH4), najdemo pa tudi vojake iz 1. gorskega strelskega polka (LIR 4), 2. gorskega strelskega polka

(LIR 27), 41. črnovojniškega bataljona (LstB 41), 26. črnovojniškega polka (LstIR 26), 7. pehotnega polka (IR7), 59. pehotnega polka (IR 59), topničarje, saperje, pripadnike drugih enot, nekaj nemških vojakov (ki so sodelovali pri preboju fronte na bovškem) pa tudi italijanske vojake in ruske ter srbske ujetnike (Pipan 2003: 48).

V 50. letih so golo pokrajino obrasle smreke in breze in danes dajejo senco pokopališču, ki velja za najlepše in najboljše ohranjeno pokopališče iz I. svetovne vojne. Za to, da je pokopališče nekaj posebnega, pa ima največjo zaslugo češki vojak in kipar Ladislav Kofranek (1880-1954), ki je izdelal osrednji betonski spomenik, posvečen vsem padlim na Rombonu. Še v času hudih bojev, verjetno že 1. 1916, je po ukazu območnega oddelka 10. armadnega poveljstva začel z delom. Na osnovi starih fotografij ter ohranjenega osnutka Pipan v svojem članku trdi, da je kipar najprej izdelal vsaj 3 različne mavčne osnutke: Današnji spomenik je izdelan po 2. osnutku. Na skalni gmoti sta upodobljena Bošnjak in vojak planinskih enot. Prvi je upodobljen z dolgo Mannlicherjevo puško na levi rami, na pasu pa nosi dve torbici za naboje za puško. Z obema rokama se drži za naramnice nahrbtnika (ki je bil namesto telečnjakov - torba iz telečje kože ali usnja ter iz platna za na hrbet ali za čez ramo – med vojno uveden za vse enote AO vojske), pod pokrovom nahrbtnika je pritrjena pravokotna »menažka«, okrog nahrbtnika privezan vojaški plašč, pod njim pa zavita šotorsko krilo in odeja. Na glavi ima značilen fes (v muslimanskem okolju moško pokrivalo v obliki prisekanega stožca s cofom, navadno rdeče), oblečen je v plašč, ki skoraj popolnoma prekriva široke hlače, obut je v težke okovane čevlje, na nogah pa ima usnjene gamaše.

Desno od njega je upodobljen pripadnik gorskih enot; v AO vojski so imeli pet t.i. planinskih oz. gorskih polkov, ki so bili popolnoma identično oblečeni in opremljeni za gorsko bojevanje. To so bili trije polki tirolskih cesarskih strelcev (Tiroler Kaiser Schützen Regiment) ter celovski 1. in ljubljanski 2. gorski strelski polk (Gebirgs Schützen Regiment). Za častnike je bila predpisana posebna kratka sablja, vojaki pa so bili oboroženi s kratko Mannlicherjevo puško. Le-ta je upodobljena tudi na maketi v levi roki vojaka. Prek leve rame nosi obešeno planinsko pelerino s kapuco, z desnico si zakriva oči pred sončnimi žarki in se tako kot njegov bosanski družabnik ozira v smer Rombona. Oblečen je v značilno planinsko jakno z našitimi žepi in ovratniki, na kapi ima ruševčeva peresa, pumparice in pletene gamaše pa so bile poleg težkih čevljev nepogrešljive za vojake, vajene gora.

Da je imel kipar v mislih gorske in ne cesarske strelce, dokazuje napis na 2. osnutku oz. maketi, kjer sta poleg oznake BH4 vrezani tudi stari oznaki celovškega 1. (LIR 4) in

Ljubljanskega 2. (LIR 27) gorskega strelskega polka. Poleg polkovnih oznak je tudi napis ROMBON 1915-1917 in kiparjev podpis.

Spomenik stoji na podstavku iz klesanih kamnitih blokov. Ves čas nastajanja je bil skrit v veliki pokončni baraki, v kateri je bil postavljen lesen oder, po katerem se je kipar z dletom in kladivom v rokah lahko prosto gibal tudi več metrov visoko.

Še pred koncem leta 1917, ko je bil spomenik dokončan, je Kofranek izklesal še 3 spominske plošče, pisane v nemščini (spredaj): »Dem Andenken der Tapferen Verteidiger des Rombon und der in den Kaempfen im flitscher Becken heldenmuetig gefallen Soldaten.« , srbohrvaščini (leva stran pod Bošnjakom): »Na Rombonu padlim junacima.« in slovenščini (desna stran pod gorskim strelcem): »Hrabrim braniteljem Rombona.«

Na podnožje so bile vrezane še oznake enot vojakov, ki so tam pokopani. Med njimi res zasledimo tudi oznako 2. polka tirolskih cesarskih strelcev (2.K.Sch.R.), a Pipan trdi, da je na spomeniku upodobljen pripadnik enega izmed dveh gorskih strelskih polkov, torej celovškega ali ljubljanskega (Pipan 2003: 49-52).

Kofranekov spomenik je bil leta 1983 razglašen za zgodovinski spomenik lokalnega pomena. Leta 2005 je bil temeljito obnovljen, člani bovškega društva 1313 so si njegovo silhueto celo izbrali za svoj znak. V slovenski umetnostnozgodovinski literaturi pa ni bil nikoli obravnavan, čeprav ga je mogoče po mnenju mnogih uvrstiti (skupaj s Peruzzijevim oziroma Dolinarjevim kipom »Kranjski Janez«) med na slovenskem ozemlju najlepše in najboljše ohranjene spomenike žrtvam prve svetovne vojne.

Viri:

Pipan, David Erik 2003 'Spomenik hrabrim braniteljem Rombona.' Na fronti: revija za vojaško zgodovino 2003: 48-52.

Svoljšak, Petra 2002 Soška fronta. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Turk, Matija 2001 'Po poteh soške fronte: Rombon.' Internetni vir: <<http://prohereditate.com/portal/reportaze/reportaza001.htm>>, 8.12.2012.

Bosniak (Blogspot) 2008 'Vojaško pokopališče v Logu pod Mangartom.' Internetni vir: <<http://bosniaks.blogspot.com/2008/04/vojako-pokopalie-v-logu-pod-mangartom.html>>, 8.12.2012

Ovčak, Tomaž

1999 'Neponovljiva sporočila s soške fronte "ne obstajajo", ker jih stroka (še) ni odkrila : spominska obeležja prve svetovne vojne pri nas.' Delo, 17.3.1999, str. 14-15.

2001 'Mošeja v Logu pod Mangartom in njeni graditelji.' Internetni vir: <<http://prohereditate.com/portal/clanki/clanki.htm>>, 9.12.2012

Register nepremične kulturne dediščine b.n.l. 'Opis enote nepremične kulturne dediščine: Log pod Mangartom - Vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne.' Internetni vir: <<http://giskd2s.situla.org/rkd/Opis.asp?Esd=409>>, 9.12.2012

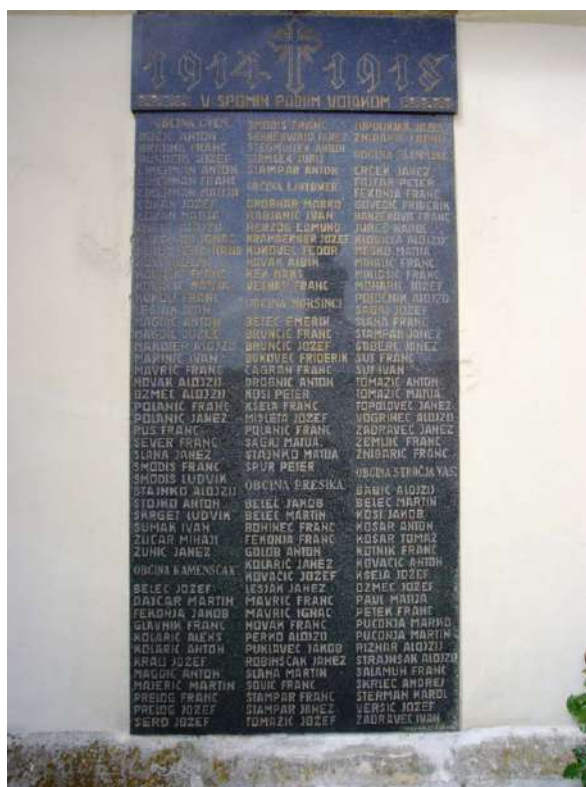
SPOMINSKA PLOŠČA PADLIM VOJAKOM V 1. SVETOVNI VOJNI IZ LJUTOMERSKEGA OKRAJA

Avtorica: Darja Jeremić

Miklošičev trg, Ljutomer. Postavljen 25. oktobra 1935.

Marmorna plošča z imeni padlih vojakov iz sedmih občin.

Delo kamnoseka Josipa Močnika.

Viri:

Curk, Jože Ljutomer in njegova okolica. Maribor: Založba Obzorja.

Ratiznojnik, Tone 'Župnija Ljutomer v obdobju 1918-1941.' V: Zbornik župnije sv. Janeza Krstnika v Ljutomeru. Miroslav Novak, ur. Ljubljana: Biro M.

Štuhec, Ivan 'Nekaj osebnih pogledov na vernost prleškega človeka v ljutomerski župniji.' V: Zbornik župnije sv. Janeza Krstnika v Ljutomeru. Miroslav Novak, ur. Ljubljana: Biro M.

Serec, Anja in Goran Šoster 2006 Ljutomer, osrčje Prlekije. Ljutomer: Prleška razvojna agencija.

SPOMENIK RUSKIM UJETNIKOM NA VODICAH

Avtorica: Tjaša Malavašič

Nahaja se na logaškem pod cesto na Hrušico. Stoji na zasebni zemlji, zato lastnik ne dovoli večjih obiskov in ceremonij.

O spomeniku je malo podatkov. Cesta čez Hrušico je bila v obdobju soškega bojišča 1915 - 1917 zelo pomembna, zato jo je bilo treba vzdrževati. Vojni ujetniki so tod skoraj gotovo sekali tudi les za vojne potrebe. Ob stari rimski cesti na Vodicaх so najverjetneje stale barake, v katerih so ujetniki bivali. Tistih, ki so umrli zaradi bolezni in slabih življenjskih razmer, niso vozili na pokopališče v Gornji Logatec, pač pa so jih zakopali nekoliko više v dolinici, kjer so pozneje postavili spomenik. To, da so ruske ujetnike pokopavali na neposvečenem kraju, ni bilo nič čudnega. Bili so druge vere, pravoslavne. Skoraj gotovo je bilo tam več posamičnih grobov, vsak je imel svoj lesen križ. Šele pozneje - kdaj ni znano - so križe nadomestili z enim samim spomenikom.

POKOPALIŠČE V ŠMIHELU, NOVO MESTO

Avtorica: Tjaša Struna

Šmihelsko pokopališče leži v južnem delu Novega mesta ob cesti. Na pokopališki kapeli so pritrjene spominske plošče padlim v 1. svetovni vojni in plošče z imeni med ali po 2. svetovni vojni pobitih, v severnem delu pa je spomenik padlim v NOB z grobnico. Spomenik je izdelal Lukšič.

Viri:

<http://www.slovenia.info/?kul_zgod_znamenitosti=3113&lng=1>, 20.3.2013.

<<http://www.arzenal.si/spomeniki/141>>, 20.3.2013.

DOBOVA: SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI

Avtorica: Aleksandra Divjak

Spomenik je bil postavljen leta 1937 sredi Dobove, pri cerkvi Imena Marijinega, na zahodni strani obzidanega cerkvenega areala in je oblikovan kot vhod v cerkveni areal. Plošči z imeni padlih sta vzdani v steno pod vzhodnim lokom. Na vsaki strani stoji ena kamnita granata. Na spomeniku - nad vhodnim lokom - je napis s posvetilom: »Za domovino padlim žrtvam: slava.« Nad njim sta letnici 1914 in 1918, med letnicama pa sta križ in pero.

Viri:

Molan, Ivan 2008 'Odlok o razglasitvi Dobova: Spomenik padlim v 1. svetovni vojni za kulturni spomenik lokalnega pomena.' Spletni vir: <<http://www.uradnolist.si/1/content?id=87968>>, pregledano 4.4.2013.

Neoromanska cerkev z visokim zvonikom 2013 'Neoromanska cerkev z visokim zvonikom.' Spletni vir: <<http://seviqc-brezice.si/index.php/seznam-lokacij-2013/obcina-brezice-dobova-zupnijijska-cerkev-imena-marijinega>>, pregledano 4.4.2013.

Šmajdek, Primož 2012 'DOBOVA - Spomenik padlim v 1. svetovni vojni.' Spletni vir: <<http://spomeniki.blogspot.com/2012/08/dobova-spomenik-padlim-v-1-svetovni.html>>, pregledano 4.4.2013.

SPOMENIK 1. SVETOVNE VOJNE: NOVŠAKOVA KAPELICA, JABLANICA

Avtorica: Annemarie Culetto

Kapelica stoji ob Novšakovi hiši v Jablanici, razloženi hribovski vasi v Občini Sevnica, Krajevni skupnosti Boštanj. Zidano Marijino kapelico naj bi postavil Franc Gošek v priprošnji Mariji za srečno vrnitev iz vojske v 1. svetovni vojni; oz po besedah sogovornice: ob srečni vrnitvi iz vojske, kjer naj bi bil v hudi nevarnosti. Novšakovi so kapelico kupili skupaj s celotnim posestvom Goškovih. V času Kraljevine Jugoslavije in še nekaj let po 2. svetovni vojni naj bi v maju vsak večer pred kapelico peli in molili Šmarnice. Ob nedeljah so h kapelici prihajali tudi vaščani sosednjih treh vasi.

Kapelica ima dvokapno opečnato streho, pod to pa močno poudarjeno plastično slemensko obrobo. V polkrožno zaključeni vratni odprtini so lesena zastekljena vrata. Oltarni nastavek ima obliko stebričastega antičnega templja. Med šestimi stebrički je v oblo zaokroženi niši kip Lurške Matere Božje.

Danes kapelica za vaščane nima posebnega pomena, saj le redki vedo zanjo. Novšakovi skrbijo, da ne propada in rednomenjajo cvetje. Kapelica ne služi več spominu na Franca Goška niti ne svojemu namenu.

SPOMENIK PADLIM V I. SVETOVNI VOJNI NA KAMNIŠKIH ŽALAH

Avtor: Denis Škerget

Spomenik stoji tik ob cerkvi Sv. Jožefa, na kamniških Žalah. V Kamniku so že od 1924. leta zbirali denar za spomenik, akcija je ponovno oživela 1934. leta, saj so imeli tedaj že mnogi manjši kraji spomenike padlim. Veliko besed so posvetili lokaciji, nevsakdanjo idejo za spomenik pa je prispeval slikar in grafik Stane Cuderman. S sodelovanjem kiparja Borisa Kalina in domačih obrtnikov so zgradili ob pokopališču železo-betonsko ločno konstrukcijo, ki je delno obložena s ploščami iz rdečkastega porfirja, na slopu ob pokopališkem zidu so na apnenčasti plošči imena padlih. V bližini je zdaj mogočna lipa, levo pa na nizkem gričku 3 metre visoka roka iz belega marmorja, ki drži rezilo meča in dviga visoko ročaj kot križ. Zaradi počasnega napredovanja vseh del se je odkritje zavleklo do 10. septembra 1939, teden dni po začetku druge svetovne vojne. Za spomenik trenutno skrbi Društvo generala Rudolfa Maistra.

Dan ali dva pred Dnevom mrtvih popoldne na kamniških Žalah potekala tradicionalna žalna slovesnost (položitev venca) pri tamkajšnjem grobišču padlih partizanov. Slovesnost se nadaljuje pri spomeniku padlim vojakom s Kamniškega v 1. svetovni vojni. V spremljajočem kulturnem programu sodelujejo Mestna godba Kamnik, pevci PSPD "Lira" Kamnik in Gledališka skupina Rudolfi.

Slavnostni govornik Ivan Miroslav Sekavčnik, predsednika Društva general Rudolf Maister, je na slovesnosti poudaril: *»Na loku spomenika padlim v 1. svetovni vojni na kamniških Žalah*

je zapisano: Mrtvi nas živeti uče. Hodimo mimo spomenika, napisa pa pravzaprav ne vidimo več in ne razmišljamo o njem. Zakaj? Morda zato, ker se sodobnim ljudem zdi nepotreben, neustrezen, moteč. Morda? Za boljše poznavanje slovenske zgodovine, k čutu za skupno in hvaležnost do vseh rodov pred nami, bi morala prispevati šola z več domovinske vzgoje. Le-ta premalo poudarja zasluge ljudi, ki so vedeli, kaj je treba storiti in so to tudi storili, čeprav so tvegali svoja življenja. Pomembno je, da so Maribor, Štajerska, Primorska in Pomurje ostali slovenski in del Slovenije, da smo se izvili iz lovka nacizma, fašizma, stalinizma in končno komunizma in Slovenci živimo v svoji državi. Za pomanjkanje domovinske pripadnosti pa zagotovo ni kriva samo šola. Krivi smo vsi, ki bi morali bolj poudarjati pomen domovine za vsakega državljana. Ne smemo pozabiti na domoljube in vojake različnih vojsk, majstrovce, tigrovce, partizane, borce teritorialne obrambe, policiste – na vse, ki so zastavili svoja življenja za slovenske ideale: svoboda, politična in gospodarska samostojnost, slovenski jezik in še bi lahko naštevali. Marsikdo je prezgodaj umrl, veliko jih ni našlo svojega groba tu na kamniških Žalah. Ostali so, kjer jih je zajela vihra vojn, ki so divjale skozi naše ozemlje. Zato, nikoli več vojne. Nikoli več nasilja. Nikoli več terorja. Nikoli več genocida. Nikoli več...«.

Viri:

Kamnik 2012 'Osrednja komemorativna slovesnost ob dnevu spomina na mrtve' (<http://www.kamnik.si/novice/Osrednja-komemorativna-slovesnost-ob-dnevu-spomina-na-mrtve-30-10-2012>), pregledano 12.03.2013.

Kamnik 2012 'Osrednja komemorativna slovesnost ob dnevu spomina na mrtve' (http://www.kamnik-tourism.si/index.php?option=com_content&task=view&id=34&Itemid=61), pregledano 12.03.2013.

Kolar, Aljoša 2011 'Kulturnozgodovinski spomeniki Kamnika kot družboslovne vsebine za 4. Razred devetletke.' Neobjavljeno diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI: PONIKVA PRI ŽALCU

Avtorica: Sara Vombek

Spominska plošča je vzidana v zvonik cerkve v središču Ponikve pri Žalcu. Spomenik je dal izdelati in postaviti odsek Orel. Odkrit je bil 26.7.1925. Plošča je velika 1,80 metra in široka 1 meter. Na vrhu plošče je zapisano komu je namenjena in kdo jo je postavil. Na levi in desni strani sta letnici 1914 in 1918, pod njima imena petih padlih vojakov, datumi rojstva in smrti ter napis: »Slava Vašemu spominu!« Sledijo imena sedmih pogrešanih in njihovi datumi rojstev. Pred Ploščo je urejen vrt. Za ploščo skrbi ponikovška župnija. Vsako leto se odvije maša v spomin padlim v obeh vojnah.

SPOMENIK ŽRTVAM IN MAISTROVIM BORCEM PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI: GORNJA RADGONA

Avtorica: Urška Köveš

Stoji v spominskem parku Nikoli več ob cerkvi Sv. Petra v Gornji Radgoni. Načrt je izdelala skupina arhitektov iz šole Jožeta Plečnika po osnutku Simona Kregarja. Visok je bil 6,5 m in izdelan iz brušenega pohorskega granita in belega dalmatinskega marmorja. Simbolična je bil osnovan kot "Svetilnik miru", o čemer priča napis: "Svetilnik - spomenik padlim žrtvam in Maistrovim borcem v Gornji Radgoni". Odkrili so ga 2. junija 1940. Korl Mavrič, najstarejši član posebnega odbora za postavitve spomenika je spisal listino o leta 1918 ustreljenih upornih vojakih v gornjeradgonski vojašnici in delovanju Maistrovih borcev, ki so jo vzdali v betonski podstavek spomenika. Aprila 1941 so spomenik razstrelili nemški okupatorji. Po letu 1945 so domačini sestavili ostanke, leta 2004 pa je bil spomenik obnovljen.

Viri:

Turistično informacijski center Gornja Radgona

Šarf, Fanči 1982 Občina Gornja Radgona. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete

Curk, Jože 1989 Gornja Radgona in okolica. Maribor: Obzorja.

Avtorica: Mirjam Zelenc

Grobišče padlim iz 1. in 2. sv. vojne danes

Viri:

Kovač Brus, Ingrid 1995 Gradivo za zgodovino Hotedršice. Hotedršica: I. Kovač Brus.

Mauser, Matjaž 1997- 1999 'Pregled vojnih grobišč v upravni enoti: 30 Logatec.' Arhiv občine Logatec.

Rupnik, Maja 2006 'Odnosi med prebivalci Hotedršice po drugi svetovni vojni: Med prvo svetovno vojno.' Neobjavljeno diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino. Str. 13.

Zavod za varstvo kulturne dediščine b.n.l. 'Zgodovinska dediščina in javni spomeniki.'

Zavod za ohranjanje kulturne dediščine b.n.l. 'Register nepremičnine kulturne dediščine.'

Internetni vir: <<http://giskds.situla.org/giskd/>> (30.11.2012).

SPOMENIK PADLIM V 1. SV. VOJNI: ZASAVSKA SVETA GORA

Avtorica: Alenka Jamnik

Spomenik so postavili domačini, 29. septembra 1929. Izdelal ga je predstavnik slovenskega ekspresionizma Tone Kralj iz cementa in marmorja. Visok je okrog 5 metrov. Stoji pred pokopališčem, nad stopniščem, ki vodi k cerkvi.

Podstavek sestavljata vodoravno položen kvader in cilindrični steber, ki je bil sprva obarvan rdeče, sedaj je siv. Na njem je napis: »ŽRTVAM VOJNE«, pod njim vertikalno letnici: »1914-1918«. Na kvadru je plošča iz črnega marmorja z imeni padlih. Na vrhu valja kleči malo nazaj nagnjen vojak v uniformi, s sklonjeno glavo. Eno roko drži na prsih, v drugi pa drži puško. V profilu je vojak prikazan v zlomljeni liniji in v primerjavi s podstavkom deluje drobno.

Viri:

Čopič, Špelca 2000 Javni spomeniki v slovenskem kiparstvu prve polovice 20. stoletja .
Ljubljana: Moderna galerija.

SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI NA BREZJAH

Avtorica: Pika Škerlj

Spomenik je vzidan v zahodno fasado južne kapele bazilike. V trikotniškem polju pod ploščo je posvetilni verz: »Zemljica tuja bodi vam rahla! Postavili hvaležni vaščani. L. 1930«. Na plošči so pod napisom: »V spomin padlim vojakom: v svetovni vojni 1914 – 1918« napisana imena padlih iz vasi Brezje, Dobro Polje in Noše. Podpisan je tudi kamnosek J. Pohar.

Viri:

Arzenal 'Spomeniki 1. svetovne vojne', dostopno na:
<<http://www.arzenal.si/sobe/zbirke/spomeniki> > (1.5.2013)

Čopič, Špelca 1987 'Slovenski spomeniki padlim v prvi svetovni vojni.' Kronika 35(3): 168-177.

Marija Pomagaj Brezje Dostopno na: <<http://www.marija.si/> > (1.5.2013)

Svoljšak, Drago 1987 'Spomeniki 1. svetovne vojne, Brezje', dostopno na:
<<http://www.arzenal.si/spomeniki/10> > (1.5.2013)

MALGAJEVA POT IN SPOMENIK NA DOBRIJAH

Avtorica: Maša Tramšek

Franjo Malgaj, borec za severno mejo, je bil rojen 10. novembra 1894, v vasi Hruševce pri Šentjurju. Oktobra 1914 so ga vpoklicali k 87. pešpolku. Ni bil navdušen vojak, ljubiteljsko se je ukvarjal z arheologijo in zapisoval ljudske pesmi. Preminil je 6. maja 1919, ko se mu je pri plezanju na drevo sprožila ročna bomba. Nemci so njegovo truplo popljuvali in ga sprva hoteli vreči v vodo, da bi ga odneslo v Srbijo, a so si premislili in ga pokopali na ravnem pokopališču. Slovencem niso dovolili na pogreb. Koroška dekleta so grob, kljub prepovedi okrasila z venci in cvetjem. Vojaki so 23. oktobra 1919 Malgajevo truplo izkopali, ga prepeljali v Celje in ga pokopali v Šentjurju (Krenker, Rozman in drugi 1982).

Spomenik se nahaja na Dobrijah, ki se nahajajo v občini Ravne na Koroškem. Do spomenika vodi pot, ki se imenuje Malgajeva pot, začne pa se na Malgajevi ulici v Ravnah na Koroškem. Pot je trasirana od ravnanskega kulturnega doma proti kmetiji Spodnji Lečnik in nato navzdol do lokacije starega spomenika k novi lokaciji spomenika in naprej po desnem bregu Meže, preko Javornika nazaj h kulturnemu domu. Približuje se krajem, kjer se je gibal Franjo Malgaj zadnje dni svojega življenja.

Prvi spomenik v spomin Malgaju je bil postavljen leta 1924 nad progo nad Blatnikovim klancem, vendar so ga 1941 porušili nacisti. Na temeljih porušenega spomenika so leta 1947 postavili nov spomenik, ki so ga leta 1968 premestili za avtobusno postajo na Dobrije. Maja 2010 je KDD Franjo Malgaj po dolgem prizadevanju, organiziralo premestitev spomenika na novo, bolj primerno lokacijo na Dobrijah, saj so želeli da bi bil poleg spomenika tudi spominski park, kar pa na prejšnji lokaciji ni bilo mogoče.

9.5.2009 je bila pred Koroško osrednjo knjižnico dr. Franceta Sušnika na Ravnah, organizirana spominska proslava ob 90. letnici smrti Franja Malgaja. Slavnostni govorniki so bili takratna ministrica za javno upravo Irma Pavlinič Krebs, takratni predsednik KDD Franjo Malgaj, Djuro Haramija in predsednik zveze društev Generala Maistra, Milan Lavrenčič (Prodnik 2009).

Viri:

Detela, Jasmina 2006 'Ustanovili domoljubno društvo.' Večer 62(62): 17.

Krenker, Anita, Bojana Rozman in drugi, ur. 1982 Franjo Malgaj: Borec za severno mejo.
Prevalje: Grafika Prevalje.

Prodnik, Jernej 2009 'Na Ravnah proslava v čast Franju Malgaju.' Večer 65 (106): 9.

SPOMINSKI PLOŠČI PADLIM V 1. SV. VOJNI: ŠENTVIŠKA PLANOTA

Avtorica: Meta Simčič

Cerkev Obiskanja Device Marije na Ponikvah.

Kapelica padlim v 1. sv. vojni na Šentviški Gori.

Viri:

Jarc, Pavla, Drago Kladnik, Daniel Rojšek 2002 POSOČJE A-Ž: Enciklopedični priročnik za popotnika. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

TD Šentviška planota

Šentviška Gora. Spletni vir: < <http://www.sentviskaplanota.si/> >, pregledano 17. 5. 2013.

Ustni viri, intervjuja

Fotografije:

Slika 2: Avtor fotografije: Turistično društvo Šentviška planota

Slika 3: Avtor fotografije: Lipovšek

Slika 1 ter 4: Avtor fotografije: Meta Simčič

POBREŠKO POKOPALIŠČE V MARIBORU

Spomenik stoji na pokopališču Pobrežje, ki je bilo blagoslovljeno leta 1914. Namenjeno je bilo prebivalcem desne strani Drave ne glede na njihovo veroizpoved. Ob začetku vojne je občina tam začela množično pokopavati vojake.

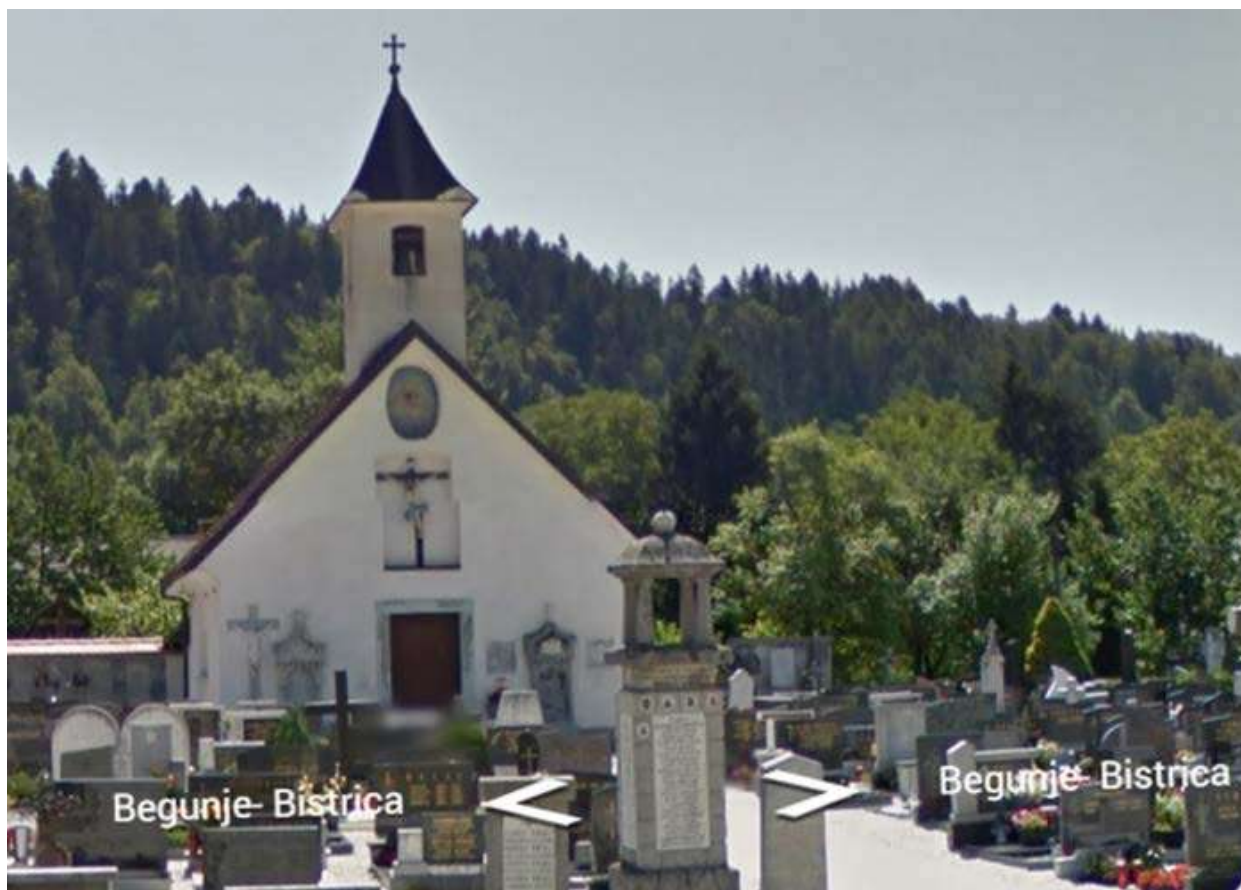
Med prvo svetovno vojno so na Pobreškem pokopališču pokopali okoli 1000 padlih vojakov. Leta 1932 so za vse vojake uredili skupno grobnico v katero so prenesi ostanke 954 vojakov. Grobnica je v slovenskem prostoru redkost. Spomenikov je namreč veliko, obstajajo pa samo tri stavbe, ki so namenjene spominu na žrtve prve svetovne vojne. Poleg grobnice padlim v prvi svetovni vojni se nahaja, bistveno večja in razkošnejša, grobnica padlim v drugi svetovni vojni.

SPOMENIK PADLIM BORCEM V 1. SVETOVNI VOJNI: BEGUNJE NA GORENJSKEM

Avtorica: Monika Gričnik

Spomenik se nahaja približno 4 km od avtoceste A2, ki povezuje Ljubljano in Beljak (izvoz Lesce). Stoji na vaškem pokopališču ob poti, ki skozi glavni vhod pelje k pokopališki kapeli.

Spomenik so najverjetneje postavili vaška skupnost, župnija ali veteranska organizacija Zveza bojevnikov vojne (postavila ok. 150 spomenikov), na podlagi prostovoljnih prispevkov vaščanov. Možna avtorja spomenika sta Ivan Vurnik ali Jože Plečnik, saj sta avtorja številnih spomenikov na Gorenjskem, npr. v Kranju in Bohinju.

Na podstavku stoji štirioglat enakostraničen betonski steber s štirimi marmornatimi ploščami z vseh strani popisnimi z imeni padlih vojakov. Poleg imen so navedeni tudi podatki o kraju bivanja, kje je oseba padla, ali kje je umrla. Na vrhnji obrobi in na stranicah okvirja so nameščene ovalne fotografije nekaterih vojakov, nekateri okvirji so tudi pozlačeni. Nad stebrom je s štirimi manjšimi stebriči podprta kupola, ki na svoji najvišji točki podpira železen križ. Posvetilni napis »Skupni spomenik vsem v vojski padlim in umrlim junakom te fare. 1914 – 1918.« je posvečen padlim vojakom iz vasi Sv. Lucija, Slatna, Mlaka, Zgoša, Poljče, Dvorska vas in Begunje. Celoten spomenik je zavarovan z železno verigo, prepleteno med štiri betonske gradnike.

Viri:

<http://www.instantstreetview.com/2kuqaqz3oeceez41czq8z4p>

<http://www.arzenal.si/spomeniki/4>

<http://www.gorenjskiglas.si/article/20140429/C/140429799/1082/1039/prva-svetovna-vojna-vstaja-iz-pozabe>

<http://www.gorenjskiglas.si/article/20140506/C/140509910/1039/gorenjski-spomeniki-padlim-v-prvi-svetovni-vojni>

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a6/Postavljanje_spomenika_padlim_borce_m_v_Slovenj_Gradcu_1961.jpg

BEGUNJE NA GORENJSKEM

Bistrica.

SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI V BOROVNICI

Avtor: Hajrudin Osmanbašić

Stoji ob Paplerjevi ulici, južno od župnijske cerkve sv. Marjete. Odkrit je bil 8. maja 1927. Je delo arhitekta Otona Grebenca in kamnoseka Karla Novaka iz Št. Vida pri Ljubljani.

Viri:

http://sl.wikipedia.org/wiki/Ob%C4%8Dina_Borovnica

<http://www.borovnica.si/?m=pages&id=72>

<http://www.borovnica.eu/2014/kb.php?a=9>

<http://giskd2s.situla.org/rkd/Opis.asp?Esd=11528>

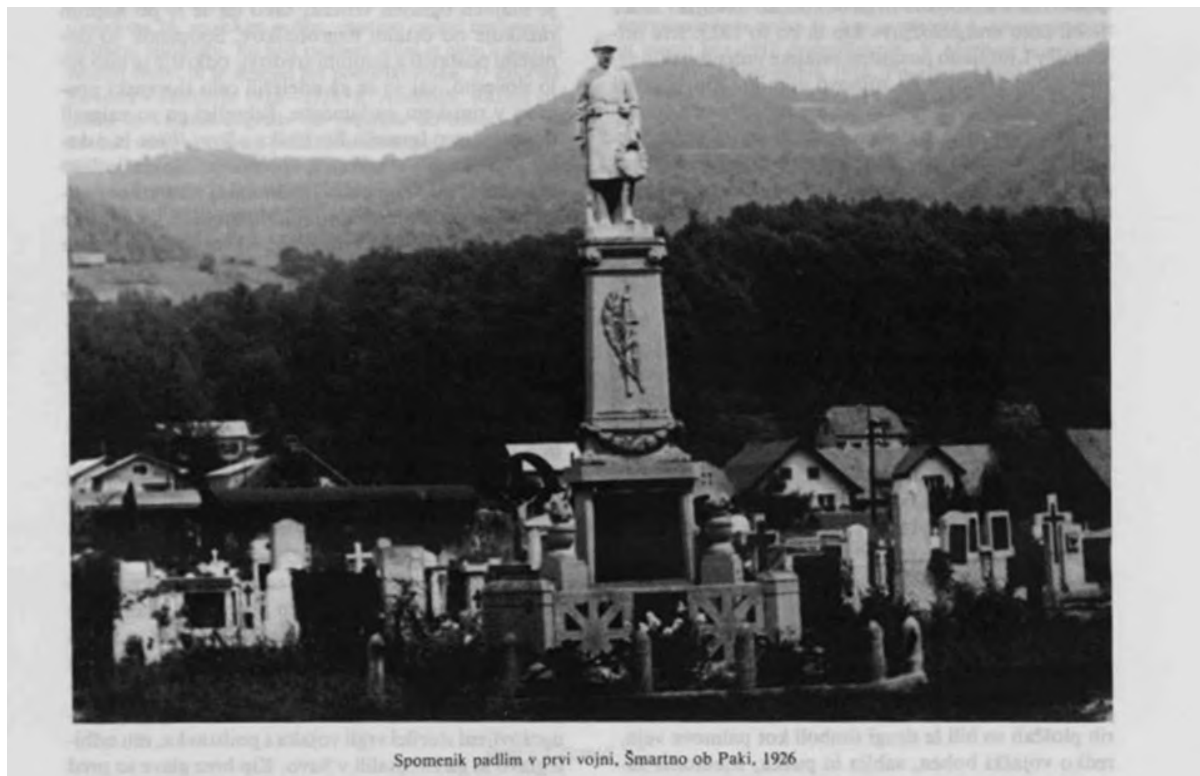
[file:///C:/Users/osmanbasic/Downloads/URN-NBN-SI-doc-P72V7UKS%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/osmanbasic/Downloads/URN-NBN-SI-doc-P72V7UKS%20(4).pdf)

<http://spomeniki.blogspot.com/2014/10/borovnica-spomenik-padlim-v-prvi.html>

SPOMENIK PADLIM VOJAKOM – ŠMARTNO OB PAKI

Avtorica: Zala Seršen

Stoji na pokopališču. Avtor spomenika je kamnosek Vinko Čamernik. 1925 - 1927. Obdan je z dvema ograjama, na sprednji strani je plošča z imeni padlih.

Viri:

http://kraji.eu/slovenija/smartno_ob_paki/slo (27.11.2014)

<http://giskd2s.situla.org/rkd/Opis.asp?Esd=26620> (27.11.2014)

<http://giskd2s.situla.org/rkd/Opis.asp?Esd=26621> (27.11.2014)

Viri slik:

<http://www.arzenal.si/static/tmp/b3ca9e2b02ab4e227e652a3010c80ef8.jpg>

http://kraji.eu/PICTURES/korosko_savinjska/braslovce_polzela_smartno_ob_paki_z_okolico/smartno_ob_paki/DSC_7841_smartno_ob_paki_spomenik_padlim_v_1_svetovni_vojni_big.jpg

http://kraji.eu/PICTURES/korosko_savinjska/braslovce_polzela_smartno_ob_paki_z_okolico/smartno_ob_paki/DSC_7842_smartno_ob_paki_spomenik_padlim_v_1_svetovni_vojni_big.jpg

KAMNA GORICA

Spomenik stoji v Kamni Gorici na zahodnem pokopališkem obzidju. Leta 1925 ga je izdelal Janez Cengle. Ima obliko kamnitih vrat, na poglobljenem delu vrat so na sivi marmornati plošči razvrščena imena padlih. Posvetilni napis: »Padlim in umrlim vojakom in mučenikom domovine – hvaležni rojaki.« Spomenik varujeta kamniti granati in orel z razpetimi krili. 5 porcelanastih portretov.

Razglednica iz leta 1926 se je našla pred kratkim.

KOSTNICA ŽRTEV 1. SVETOVNE VOJNE IN SPOMENIK KRANJSKEGA JANEZA, LJUBLJANA, ŽALE

Avtorica: Ivana Kozina

Kostnica žrtev 1. Svetovne vojne imenovana tudi Kostnica kranjskih Janezov, se nahaja na obrobem delu (delu A) Centralnega pokopališča Žale v Ljubljani. Načrt za zgradbo je kot svoje prvo večje delo, po natečajni rešitvi, naredil arhitekt Edvard Ravnikar. Na monumentalnem stopnišču stoji kip neznanega vojaka oz. kranjskega Janeza (delo kiparjev Peruzzijs in Dolinarja), ki je bil posvečen žrtvam I. svetovne vojne in je že prej stal med vojaškimi grobovi.

Zgradba je ena najvišjih objektov na celotnem območju Žal. Je valjaste oblike s premerom 14 m. Ima dve osnovni etaži (pritličje in obhodno prvo nadstropje). Pod pritličjem so grobnice z razdelki za kosti. Dva nasproti si stoječa vhoda sta v prvem nadstropju, poudarjena sta z dostopnima stopniščema.

Večina posmrtnih ostankov je v posebnih podzemnih komorah, medtem ko se v pritličju nahajajo spominske plošče in sarkofagi judenburških žrtev. Zaradi slabega vzdrževanja in kraj pločevine s strehe je bila kostnica pogosto vlažna in v slabem stanju. Leta 2004 so izpeljali večja obnovitvena dela, s katerimi so preprečili nadaljnje razpadanje zgradbe.

Kostnica je bila slovesno odprta 10. decembra 1939. Vanjo so iz različnih krajev premestili posmrtni ostanke 5258 žrtev prve svetovne vojne in neposredno povezanih konfliktov. V kostnici je pokopanih 35 oficirjev in 4701 vojak avstro-ogrske vojske, 342 ruskih vojnih ujetnikov, 80 romunskih in 79 srbskih vojnih ujetnikov. V kostnici so pokopani tudi posmrtni ostanki slovenskih žrtev pod sarkofagi; prepovedec Ivan Eindlicher, ki je umrl v graški ječi ter 5 žrtev judenburškega procesa, ki so bili ustreljeni 16. maja 1918 v Judenburgu (Anton Hafner, Alojzij Rogelj, Alojz Štefančič, Karel Možina in Joso Dautović).

Nad vhodom v kostnico je napis:

»NA SONCU POSTAVILI SMO VAM HRAM
DA MRTVI BORCI BOSTE BLIŽE NAM
IN TI POPOTNIK, KI ODPREŠ TA VRATA

ODKODERKOLI SI, TU NAJDEŠ BRATA«

28. septembra 1985 je bila z Odlokom o razglasitvi spomenikov revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilne vojne za zgodovinske spomenike, Ur.l.SRS, št. 31/85-1340 kostnica razglašena za zgodovinsko-kulturni spomenik.

Viri:

Piškur, Milena. Ljubljanske Žale - Vodnik po pokopališču. Ljubljana: Družina, 2004.

Slovenec, leto LXVII, 10. 12.1939, str 5.

Šuštaršič, Martin. Pokopališče Žale – Žale cemetery. Ljubljana: Turizem, 2013.

Mikuž, Jure. Mušičeve Žale. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2009.

http://sl.wikipedia.org/wiki/Centralno_pokopali%C5%A1%C4%8De_%C5%BDale

http://sl.wikipedia.org/wiki/Ple%C4%8Dnikove_%C5%BDale

<http://www.dedi.si/dediscina/481-spominski-park-navje>

<http://barok.zrc-sazu.si/Spomeniki/Kristof.aspx>

http://sl.wikipedia.org/wiki/Edvard_Ravnikar

http://sl.wikipedia.org/wiki/Kostnica_%C5%BERtev_1._svetovne_vojne,_Ljubljana

<http://www.burger.si/WWI/Zale/uvod.html>

<http://spomeniki.blogspot.com/2014/02/ljubljana-kostnica-zrtev-1-svetovne.html>

Avtor: Tim R. Perne

Edvard Ravnikar je bil po študiju na Dunaju učenec Jožeta Plečnika, pri katerem je tudi diplomiral. Prva pomembnejša zgradba, ki jo je načrtoval samostojno, je bila ravno kostnica padlim med prvo svetovno vojno na Žalah v Ljubljani.

Kip Kranjskega Janeza je začel nastajati l. 1916 v Judenburgu na Zgornjem Štajerskem. Z delom je začel S. Peruzzi, dokončal ga je L. Dolinar. Sprva je bil izdelan v polovični velikosti v mavcu. Figura je izklesana iz tirolskega marmorja. Leta 1917 ga je prevzel L. Dolinar, ga dokončal in odpeljal s seboj v Ljubljano. Do leta 1923 je imel status -razpoložljivega- kipa. Istega leta je bil postavljen na gomilo v Ljubljano prepeljanih posmrtnih ostankov judenburških žrtev. Dobil je kockast podstavek iz belega kamna s črnimi napisnimi ploščami. Postavljen med grobove šestih judenburških upornikov na Ljubljanskih Žalah.

Viri:

Čopič, Špelca 2000 Javni spomeniki v Slovenskem kiparstvu prve polovice 20.stoletja. Ljubljana: Moderna Galerija Ljubljana.

Čopič, Špelca 1985 Lojze Dolinar. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Čopič Špelca, Damjan Prelovšek, Sonja Žitko 1991 Ljubljansko kiparstvo na prostem. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

'Lojze Dolinar.' Internetni vir: <http://www.gorenjski-muzej.si/?page_id=27>. Prebrano 23.12.2014.

'Dolinar, Lojze, Akademik (1893-1970).' Internetni vir: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi176411/>>. Prebrano 25.12.2014.

'Peruzzi, Svitoslav (1881-1936).' Internetni vir: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi416406/>>. Prebrano 25.12.2014.

SPOMENIK PADLIM VOJAKOM V PRVI SVETOVNI VOJNI V GRAJSKI VASI

Avtorica: Anamarija Verdel

Spomenik se nahaja v Grajski vasi v občini Braslovče v Savinjski dolini. Postavili so ga na sredino vasi nasproti cerkve sv. Krištofa. Danes ima trikotno obliko stebra in na vsaki strani po eno ploščo s po tremi imeni. Nad spomenikom je zastekljen kip sv. Martina na konju, nad njim pa križ. Okoli spomenika je kovana ograja in na vsakem kotu po ena granata. Na spomeniku še piše: »Spomin padlim vojakom«.

Ideja o postavitvi spomenika se je porodila ob koncu vojne leta 1919. Posvečen naj bi bil sovaščanom, družinskim članom, sosedom, ki so padli na Soški fronti. V vojno je odšlo 9 vaščanov, od tega je bil eden že oče, ostali pa so bili vsi še fantje, ki pa se niso nikoli več vrnili. V štirih letih so vaščani od prodaje hmelja in lesa zbrali okoli 30 000 dinarjev za gradnjo. Oblikovali so 5-članski gradbeni odbor. Gospod Hohnjec iz Celja je oblikoval kalup za kip sv. Martina na konju, Martin Rjavec je naredil lesen opaž, Ivan Basle pa je bil zidarski mojster. Že uležan hrast za gradnjo je prispeval brat padlega vojaka Ocvirka. Česar niso imeli, predvsem cement, pa so kupili pri trgovcu Cukalu iz sosednje vasi Tabor. Na mestu kjer so postavili spomenik, so najprej posekali dvesto let staro lipo in teren malenkost zvišali. Postavili so ga v dveh letih s pomočjo domačih mojstrov. Okoli spomenika so postavili ograjo in tri originalne granate, ki jih je prej hranila železarna Ravne na Koroškem.

Slavnost ob otvoritvi spomenika je potekala ves teden. Na predvečer »žegna«, kot so takrat imenovali otvoritev, so uprizorili dramsko igro, naslednji dan pa so se zabavali pod dvema kozolcema. Samega »žegna« sta se udeležila celo dva predstavnika Dravske banovine, saj je bila v tistem času Grajska vas samostojna občina in tudi najmanjša občina v tej banovini. O otvoritvi spomenika padlim vojakom, je poročal tudi časnik Jutro na soboto 1. novembra 1924.

Prva obnovitvena dela so potekala že pred dvajsetimi leti, a niso bila dobro opravljena. S ponovno obnovo so pričeli leta 2010 in je trenutno v zaključni fazi. Kip sv. Martina so zasteklili. V času druge svetovne vojne so morali prekriti vklesane napise v slovenščini, sedaj bodo te napise obnovili.

Informacije je posredoval gospod Slavko Tiselj, ki edini v Grajski vasi ve o spomeniku. Hrani tudi originalen načrt spomenika in članek o otvoritvi spomenika v časniku Jutro.

SPOMENIK PADLIM VOJAKOM V 1. SV. VOJNI V ŠKOFJI LOKI

Avtorica: Lana Friškovec Kumar

Stoji na vojaškem pokopališču, ki je del mestnega pokopališča. Tam naj bi bilo pokopanih 159 slovenskih in 320 tujih vojakov. Spomenik ima obliko herme. Kip predstavlja doprsko podobo ženske v gorenjski narodni noši, z avbo na glavi. Ženska se s sklenjenima rokama dotika obraza.

Spomenik je izdelal kipar Ivan Jurkovič. Slovesno so ga odkrili 7. oktobra 1928. Slovesnost ob odkritju kipa se je začela 6. oktobra zvečer, z zvonjenjem v spomin padlim vojakom, končalo pa se je naslednji dan z odkritjem. Grobovi so bili kasneje obnovljeni in na vsakem grobu so bile zasajene rdeče rože.

Viri:

- Slike: Lana Friškovec Kumar

- Šega, Judita

1954 Loški razgledi 54. Škofja Loka: Muzejsko društvo Škofja Loka

- Podnar, Franc

1944 Loški razgledi 44. Škofja Loka: Muzejsko društvo Škofja Loka

SPOMINSKO ZNAMENJE PADLIM VOJAKOM V 1. SV. VOJNI: ŠMARJE – SAP

Avtorica: Maja Kovač

Znamenje stoji v naselju Šmarje – Sap, v občini Grosuplje. Jedro naselja je ob cerkvi Device Marije, kjer se prostor nekoliko odpre in najdemo šolo, trgovine, gostilne, pošto in sedeže društev ter krajevne skupnosti. Ob cerkvi stoji kapelica s spomenikom zamolčanim žrtvam v letih druge svetovne vojne.

Spominsko znamenje padlim vojakom v prvi svetovni vojni je vzdano v steno prizidane kapelice na južni strani ob cesti. Narejeno je bilo leta 1936 (RKD b. n. l.). Zgornji del je pravzaprav marmornat obok s polkrožnim napisom »Iz naše krvi je klila vaša svoboda,« spodaj pa so pripisane letnice začetka in konca vojne. Pod napisom je zlat relief, ki prikazuje na tleh umirajočega vojaka, v naročju ima puško, k njemu pa je prispel angel in mu z desno roko moli palmovo vejo, ki je simbol zmage nad trpljenjem (Triler b. n. l.). Oba se držita za prsi, za njima pa je razpelo. Pod obokom je marmornata plošča z napisanimi imeni žrtev, razdeljeni pa so po krajih, od koder prihajajo. Vseh žrtev je 53 iz 23 naseljih krajevne skupnosti Šmarje - Sap. Spodaj stoji podstavek za svečo.

Spominsko znamenje. Foto: Romana Erjavec, Šmarje - Sap, 14. 3. 2015.

Viri:

Krajevna skupnost b. n. l. 'Kraji v naši KS: Šmarje - Sap.' Dostopno na: http://www.smarje-sap.si/_marje_sap.html, 10. 3. 2015.

Müller, Jakob, Boris Kuhar, Stane Peterlin in Jože Miklič 1995 Lepote in zanimivosti Grosupljega in okolice. Grosuplje: Krajevna skupnost.

RKD b. n. l. 'Šmarje-Sap - Spominsko znamenje padlim vojakom v prvi svetovni vojni.' Dostopno na: <http://rkd.situla.org/>, 10. 3. 2015.

Šmarje – Sap 2013 'Šmarje – Sap.' Wikipedija, prosta enciklopedija. Dostopno na: https://sl.wikipedia.org/wiki/%C5%A0marje_-_Sap, 10. 3. 2015.

Triler, Marta b. n. l. 'Novo življenje: Katarina Aleksandrijska.' Dostopno na: http://ursulinke.rkc.si/katarina_aleksandrijska.php, 10. 3. 2015.

SPOMENIK PADLIM V 1. SV. VOJNI – HORJUL

Avtorica: Anja Tomažin

Spomenik se nahaja v občini Horjul, cerkev sv. Marjete, na pokopališču. V obzidju pokopališča je polkrožna niša in v njej relief Pieta kiparja Franceta Kralja, izdelan leta 1923. Obzidje je bilo zgrajeno po navodilih J. Plečnika (originalna zasnova). Leta 1994 je bil preurejen v spomenik zamolčanim žrtvam.

Na spomeniku je verz Simona Gregorčiča – Pozabljenim:

Vas, zabljeni grobovi,
Kjer križ ne kamen ne stojí,
Ki niste venčani s cvetóvi,
Kjer luč nobèna ne brli.

41 padlih vojakov v prvi svetovni vojni (med l. 1914 - 1918)

In zamolčanim žrtvam komunistične revolucije (med 1942 – 1945)

l. 1994 postavili svojci žrtev in Horjulski farani

Reci mi, mati, besedo,
besedo v slovo,
vidiš me zadnjikrat,
mene več k tebi ne bo.
(Franci Balantič)

SPOMENIK PADLIM V PRVI SVETOVNI VOJNI: ČRNA NA KOROŠKEM

Avtorica: Maruša Pobega

Otvoritev spomenika je bila 31. avgusta 1952. Je delo arhitekta Jožeta Plečnika in ima izjemen kulturni pomen za Slovenijo ter je varovan zaradi celostne zaščite njegovih del, saj velja kot izrazit dosežek ustvarjalnosti. Ima tudi poseben družbeni pomen kot eden redkih skupnih javnih spomenikov žrtvam obeh svetovnih vojn v Sloveniji. Vrednote, ki utemeljujejo razglasitev za spomenik državnega pomena, so:

- slopast nosilec, zidan iz rečnih kamnov, je premišljeno dopolnjen z vodo, ki se pretaka po koritih,
- slop in vodnjak ključno sooblikujeta trg v jedru naselja,
- javni spomenik je simbol občine in ključna sestavina občinskega grba,
- javni spomenik in simbolni spomin sta pomembna za razumevanje zgodovinskih dogajanj v Sloveniji in v tem delu Evrope.

Varovane sestavine spomenika so:

- slop in vodnjak v celoti, s svojo lego in gabariti,
- klesani dodatki spomenika (glava žrtve, knežji kamen, putto),
- materiali (kamni iz potoka), korita in vodna napeljava,
- lokacija javnega spomenika z zelenico sredi trga,
- vedute na spomenik.

Vsako leto od osvoboditve naprej se tod odvija tradicionalna žalna komemoracija.

Viri:

Cerar, Miroslav 2015 'Odlok o razglasitvi javnega spomenika žrtvam 1. in 2. svetovne vojne na Koroškem za kulturni spomenik državnega pomena.' Internetni vir: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ODLO1806>, 10.5.2015.

Moličnik, Aleš 2009 'Žalna komemoracija v spomin na padle v obeh vojnah.' Internetni vir: <http://www.bajta.si/mesani-pevski-zbor-markovic-kristl-mato/zalna-komemoracija-v-spomin-na-padle-v-obeh-vojnah-crna-na-koroskem>, 10.5.2015.

SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI V KOZJEM

Avtorica: Marjeta Krevelj

Stoji v neposredni bližini dvorca Kozje. Pobudnik: Josip Podlinšek. Sodelovanje: Jakob Čebular in Franc Vahčič. Odkrit je bil leta 1926.

Spodaj je stopničast podstavek, na katerem je kockast podstavek s 3 ploščami, na njem pa piramidast zaključek s križem. Okoli spomenika so štirje betonski stebriči v obliki granat, povezani z verigo.

Viri:

<http://www.tic-kozje.si/?page_id=426>, 7.12.2014

<<http://spomeniki.blogspot.com/2012/03kozje-spomenik-padlim-v-prvi-svetovni.html>>,
7.12.2014

<<http://giskd2s.situla.org/rkd/Opis.asp?Esd=27769>>, 7.12.2014

PLANINA PRI KRANJU

Avtorica: Tjaša Rupnik

Spomenik stoji na mestnem pokopališču Kranj, ob zahodni ograji. Zasnovan kot grški tempelj. V sredini objekta na grobe betonske plošče postavljen sarkofag. Na stranicah sta napisani letnici 1914 in 1918. Leva stranica sarkofaga je nepopisana. Na desni strani je plošča z imeni padlih vojakov.

Viri:

Svoljšak, Drago

Zgodovinski inštitut Milka Kosa: Spomeniki 1. svetovne vojne: Planina pri Kranju.

Internetni vir: < <http://www.arzenal.si/spomeniki/91> > 4.1. 2015

Dežman, Jože 2014 Mirno vojaki spite večno spanje. Internetni vir:

<<http://www.gorenjskiglas.si/article/20141013/C/141019930/1038/mirno-vojaki-spite-vecno-spanje->> 4.1. 2015

SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI V ZAGORJU

Avtorica: Maja Valant

Spomenik padlim v 1. svetovni vojni v Zagorju so začeli graditi leta 1926 na pobudo občinske podružnice Zveze slovenskih vojakov iz svetovne vojne. Načrt za spomenik je narisal Mirko Razinger. Občina je darovala zemljišče v parku pred cerkvijo, vendar so se prebivalci Zagorja odločili, da bi bil na tistem mestu spomenik premalo viden, zato so prestavili lokacijo, na kateri spomenik stoji sedaj, za 50 metrov nižje ob glavno cesto. Zaradi tega se je postavitve spomenika zavlekla. Odkrit je bil 2 leti kasneje in sicer 5. avgusta 1928. Leta 1988 so spomenik v celoti obnovili - profesor za Likovno umetnost na trboveljski gimnaziji, Samo Šiles. Spomenik so očistili, na stebre so na novo dali krogle, kjer jih ni bilo, ter na novo napisali imena vseh padlih.

Spomenik je 6 metrov visok steber v obliki obeliska. Stopničasto podnožje je okrašeno s šestimi krogli. Stoji ob glavni cesti v miniaturnem parku, ki pa je zamejen z nizko ograjo na kateri so prav tako krogle. Na vseh štirih straneh obeliska, so v plitvih nišah marmornate plošče, na katerih je napisanih 114 imen umrlih vojakov iz Zagorja, Kotredeža in Ržiš. Na čelni strani spomenika je vklesana sablja, pod njo pa letnici 1914 in 1918. Med letnicama je vklesan napis: »Žrtvam svetovne vojne«.

Viri:

Zasavski muzej Trbovlje,

Samo Šiles,

Forte, Aleksandra 2002 Spomeniki Zasavja: Zagorje, Trbovlje, Hrastnik. Trbovlje: Zasavski muzej Trbovlje.

Avtorica fotografij: Maja Valant

SPOMINSKA PLOŠČA PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI NA PROČELJU CERKVE SV. MARJETE V ŠMARJETI NA DOLENJSKEM

Avtorica: Ana Klobučar

Šmarjeta je vas na Dolenjskem, ki se nahaja 15 km izven Novega mesta, v neposredni bližini Šmarjeških Toplic. Spominska plošča stoji na desni strani pročelja ob vhodu v cerkev, v centru Šmarjete. Na njej je zapisanih 43 imen faranov Šmarješke župnije, ki so življenje izgubili v prvi svetovni vojni. Avtor plošče je lokalni kipar, samouk, Štefan Perše. Plošča je bila odkrita leta 1934. Izdelana je iz sivega glajenega kamna.

Viri:

Cvelbar, France in Stane Granda 2007 Šmarjeta in Bela Cerkev skozi čas: Vršenje časa okrog zgodovinskega Vinjega vrha v občini Šmarješke Toplice. Novo mesto: Založba Goga.

UKANC – VOJAŠKO POKOPALIŠČE IZ PRVE SVETOVNE VOJNE

Avtorica: Anja Žnidaršič

Bohinj je bil med 1. svetovno vojno neposredno zaledje bojišča v krnskem pogorju. Prek njega je tekla glavna oskrbovalna pot avstro-ogrske gorske brigade, ki je branila položaje vzhodno od Krna. V Ukancu je bilo več skladišč vojnega materiala. Pri delih so zaposlili številne vojne ujetnike, večinoma ruske. Vojska se je iz Bohinja umaknila po italijanskem umiku na reko Piavo leta 1917. Vojni ujetniki so v Bohinju ob slabi prehrani gradili vojaške ceste, železniško progo, sekali les in nosili vojaški material.

Na pokopališču v Ukancu so med junijem 1915 in novembrom 1917 pokopavali večinoma avstro-ogrske vojake, ki so padli leta 1915 v krnskem podgorju. Tu so pokopani Ukrajinci, Madžari, Romuni, Srbi, Slovaki, Poljaki, Čehi in Slovenci. Pokopanih je tudi 17 ruskih, 2 romunska in en italijanski ujetnik. Označenih je 282 grobov. 14 grobov je izgubljenih ali pa sta v njih pokopana po dva vojaka. Postavljena je tudi lesena kapelica. Na kapelici je napis: Potomci! Ostanite si edini, da zaman našo nismo kri prelili.

Na kamnitem spomeniku, ki je visok 1,5 metra je napis padlim v nemškem in slovenskem jeziku: junakom Krna, braniteljem Bohinja.

Napis na podstavku križa, posvečen pokopanim:

Tujci prejzdaj
bratje ste postali
ko so tu
grobove Vam skopali
žarko sevaj
solnce Vam planinsko
pokoj dihaj
jezero bohinjsko!

Viri:

http://kraj.eu/slovenija/ukanc_vojasko_pokopalisce/slo

Informativna tabla na pokopališču

RUSKA KAPELICA POD VRŠIČEM

Avtorica: Maruša Jug

Stoji ob cesti čez Vršič, občina Kranjska Gora. Zgrajena leta 1916, obnovljena leta 2005.

1. februarja 1985 razglašena za NSLP. Arhitekt: Josip Slavec.

Pomen:

- Težave z oskrbovanjem soškega zaledja
- Gradnja ceste čez Vršič (1611m visok preval)
- Pomanjkanje delovne sile – ruske vojne ujetnike
- Z delom so začeli jeseni l. 1915, pozimi 12. marca 1916 se je s strmin Mojstrovke utrgal snežni plaz;
- Umrlo naj bi 170-300 ruskih in 10-80 avstrijskih vojakov
- Ruski vojni ujetniki so prostovoljno v spomin umrlim postavili kapelico;

Opis:

- Do kapelice vodi stopnišče
- Ob strani je grob z betonskim križem in kamnita grobnica (piramida)
- Lesena kapelica, posvečena Sv. Vladimirju
- V pravoslavnem slogu (vera vojakov)
- Na grobnici napis „Synam Rossii“ (Sinovom Rusije)
- Notranjost: lesena, preprosta, oltar s svečami in sliko,
- Vsako leto je tam spominska maša;

Viri:

www.slovenia.info

www.veleposlanistvorusije.mid

"Opis enote nepremične kulturne dediščine, evidenčna številka 855". Register kulturne dediščine, Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije (Zakon o varstvu kulturne dediščine, Uradni list RS, št. 16/2008).

<http://www.burger.si/TriglavNationalPark/RuskaKapela/uvod.html>

ZGORNJE GORJE

Avtor: Gašper Stojc

Zasnoval Kipar iz Radovljice, izdelal France Cengle.

Ob 10. uri je bila slovesna u-maša, v kateri
svoje slovo govorila med prijateljskimi, in
doma smo se razšli. Se domaj se vse nam
in Goga prijateljski dohodi.

Skupščina se je popravila ob 10. uri
pri Jamnici. Komunisti in kupili dva
kupa, u. Nikolija in u. Stojana.

Montenegrin. Dne 22. julija smo skupščina blagorodili.
Komunisti. Skupščina je imela nagovor in povabil se za
naloge poslovi in je skupščina blagorodila.

La 3 katoliški svet se je oglasilo 120
sklad. Gornjarski, tudi moški poslovi abor
sklad. je sila skupščina in je sklad. svet sprejeto
lepo prepeval.

Dne 9. septembra smo skupščina spomin
in poslovi Gornjarski občine. Poslovi
in poslovi je sklad. 120.

Spomin je skupščina [kupa in Radovljica]
in poslovi na vseh in sklad. spomin.

Skupščina se plačala in sklad. Gornjarski
in poslovi fonda.

Kupili. Skupščina je imela vposlovi kural
spomin. in sklad. Gornjarski je imela lep nagovor.

Udeležili se so sklad. poslovi in
Gornjarski in sklad. in sklad. sklad.

Se je eden imela vposlovi spomin
in sklad. sklad.

13. septembra sem bil na Golici.
Dne 17. februar.

SPOMENIK PADLIM V 1. SV. VOJNI V ČRNOMLJU

Avtorica: Sara Lotrič

Spomenik stoji v centru mesta in je vkopan v hrib pod osnovno šolo Mirana Jarca. Spomenik je bil postavljen leta 1938.

Na kamniti steni je vklesan napis »ČLOVEK GLEJ«, pod njim pa imena padlih borcev iz Črnomlja in okolice. Ob strani je tudi letnica 1914 - začetek vojne. Na sredini stoji relief matere in mrtvega vojaka, ki je delo kiparja Franceta Goršeta. Spomenik daje zaradi odprtega prostora zelo mogočen vtis. Pod reliefom stoji spominska plošča, ki je bila dodana leta 1979 in je posvečena Alojzu Štefaniču in Alojzu Roglju, dvema od šestih obsojenih na smrt z ustrelitvijo po upor v Judenburgu. Upor v Judenburgu je bil najbolj slaven upor slovenskih vojakov in se je zgodil 12. maja 1918. To je bil prvi veliki vojaški upor v zaledju AO. Cilj upora je bil prenehanje vojne in vrnitev domov, mir in nacionalna osvoboditev.

Viri:

„Arzenal.“ <http://www.arzenal.si/sobe/zbirke/spomeniki> (poskus dostopa 20. Februar 2015).

Čopič, Špelca. „Slovenski spomeniki padlim v prvi svetovni vojni.“ Kronika Časopis za slovensko krajevno zgodovino, 1987: 168-177.

ZAVODNJE NAD ŠOŠTANJEM

Avtorica: Laura Kolšek

Spomenik stoji v vasi Zavodnje nad Šoštanjem. Postavljen je bil leta 1931, izdelal ga je Ivan Napotnik. Obnovili so ga leta 2003.

Podatke o spomeniku in tistem obdobju najdemo v Kroniki župnije sv. Petra v Zavodnjah (duhovnik Franc Rojko pokopan na bližnjem pokopališču – grob in spominska plošča) (kopijo Kronike hrani Muzej Velenje). Iz te župnije je bilo v vojno poklicanih 100 mož (1/5 prebivalstva), 30 se jih ni vrnilo (zato so v trajen spomin postavili spomenik padlim in v vojnih bolnicah umrlim). Postavili so ga na bližnjem pokopališču – velik lesen križ ob južnem pokopališčnem zidu z leseno desko (zapisana vsa imena z dnevom smrti). Po zaslugi in prizadevanju šolskega vodje Maksa Tvrdy-ja se je s prostovoljnimi prispevki župnije in darili nekaterih drugih postavil dostojen spomenik – prvi v Šoštanjskem okraju (hranilnica in posojilnica pri sv. Mihaelu pri Šoštanju je prispevala 1000 din). Postavili so ga na širokem prostoru ob cesti med župniščem, mežnarijo in šolo. Načrt je napravil domačin – akademski kipar Ivan Napotnik (Zdovčev). Prestavitev banovinske ceste – spomenik je prišel daleč proč od ceste, ob znižanju terena v okolici – spomenik v previsoki, neprimerni legi. 26. 7. 1931 – slovesno odkritje spomenika (šolski vodja imel pozdravni govor, duhovnih slavnostni govor, pel je pevski zbor iz Šoštanja). Slavnostno prireditev so združili s slavnostjo 50 letnice obstoja tamkajšnje šole.

Izgled

- Napotnikov kvadrast obelisk je nameščen na nekoliko širši podstavek (tudi kvadratast)
- Zgrajen naj bi bil iz kamna, ki je ob prenovi l. 2003 dobil novo betonsko prevleko
- Vrh obeliska – kovinska krogla s križem
- Na obelisku so: letnici začetka in konca vojne, imena padlih in pogrešanih Zavodenjčanov, na dnu je navedeno leto prenove 2003.

Viri:

O spomeniku in tem obdobju je v intervjuju s Petro Poles veliko povedala Marija Rogelšek, rojena l. 1922.

SPOMENIK ŽRTVAM IZ PRVE SVETOVNE VOJNE NA GRABAH

Avtorica: Ivana Aleksić

Grabe, občina Središče ob Dravi.

Spomenik stoji ob cerkvi Sv. Duha; spomenik žrtvam; eden redkih v tem delu Slovenije.

SPOMENIK PADLIM VOJAKOM V 1. SVETOVNI VOJNI NA VISOKEM

Avtorica: Tana Alič

Vzidan v severno steno cerkve Svetega Vida. V spodnji stranici napis: MIR S TEBOJ. Na vrhu simbol troedinega Boga (simbola svete trojice). Material: granit.

DOB PRI DOMŽALAH

Avtorica: Maja Apat

Spomenik stoji pri vhodu na pokopališče Dob pri Domžalah z napisom: »Padli v svetovni vojni iz občin Dob, Vir, Brezovica, Krtina in iz Škocjana«. Spomenik je bil odkrit 28. oktobra 1928. Predstavlja vojaka z umirajočim oz. mrtvim tovarišem v naročju. Avtor spomenika je Tone Kralj. Kompozicija je podobna motivu Pietà. Srednji relief, saj so oblike močnejše izpostavljene od ozadja. Gre za polno plastiko. Subtrakcija - tehnika odzemanja od prvotne oblike. Uporabil je enostavne in zaobljene oblike, ki tako delujejo čutno. Kip ni polihromiran. Kompozicija je trikotna. Obrazi ter figure so stilizirane. Spomenik ima družbeno funkcijo, ker predstavlja simbol pomena ljudi, ki so se bojevali in padli v prvi svetovni vojni. Relief izraža občutke izgube, nemoči in žalovanja. Močno je poudarjena čustvena izraznost. Relief je postavljen na piedestal, del reliefa pa je tudi epitaf (spominska plošča). Relief je kamnit in sestavljen iz konveksnih ter konkavnih oblik. Spomenik je bil po drugi vojni spremenjen.

Viri:

‘Tone Kralj.’ Dostopno na: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Tone_Kralj>, 23. 11. 2017

‘Spomenik v Dobu pri Domžalah.’ Dostopno na: <<https://www.kamra.si/mm-elementi/item/spomenik-v-dobu-pri-domzalah.html>>, 23. 11. 2017

Čopič, Špelca 1987 ‘Slovenski spomeniki padlim v prvi svetovni vojni.’ Kronika časopis za slovensko krajevno zgodovino. 1987, str. 170.

Šuštaršič, Nina, Milan Butina, Blaž de Gleria, Iris Skubin in Klavdij Zornik 2011 Likovna teorija: Učbenik za umetniške gimnazije likovne smeri od prvega do četrtega letnika. Ljubljana: Debora.

SPOMENIK PADLIM MED PRVO SVETOVNO VOJNO V TURNIŠČU

Avtor: Daniel Cmager

ZAVODNJE PRI ŠOŠTANJU

Avtorica: Ida Glušič

V Kroniki župnije Sv. Petra v Zavodnjah je tamkajšnji župnik Janez Rožman za leta od 1914 do 1918 zapisal: »Sedaj pride pa svetovna vojska, – inter arma silent musae [med vojno muze molče] –, ko se je samo uničevalo in podiralo. /.../ Na Petrovo 29. junija 1914 se je kot blisk raznesla vest: prestolonaslednik Ferdinand je v Sarajevu umorjen z soprogo Zofijo. Ljudstvo je tako slutilo, da smo blizu vojske. In res, komaj 1 mesec potem, [na] Anino nedeljo 26. julija, so že klicali na vseh vogalih nabiti lepaki rezerviste pod orožje. Sledili so kmalu novi poklici in vedni novi nabori. Ganljivi so bili prizori, ko so se na železniških postajah poslavljali možje in žene, starši in sinovi, bratje in sestre. /.../ Poklicanih je bilo v vojno službo iz naše župnije ravno 100 mož in mladeničev, skoraj 1/5 prebivalcev. Od teh se jih 30 ni vrnilo.«

Osnovni podatki o spomeniku:

- Na spomeniku so zapisana imena tridesetih padlih in pogrešanih Zavodenjčanov v prvi svetovni vojni.
- Obležje stoji v središču hribovske vasi Zavodnje nad Šoštanjem, severno od cerkve nad cesto.
- Spominsko obležje je z občinskim odlokom od leta 2006 dalje zaščiteno kot kulturni spomenik lokalnega pomena.
- Spomenik je bil postavljen po prizadevanju takratnega šolskega vodje Maksa Tvrđja, s prostovoljnimi prispevki župljanov in donacijami nekaterih ustanov.

Spomenik v Zavodnjah, postavljen v spomin padlim in pogrešanim domačinom v prvi svetovni vojni. Zasnoval ga je akademski kipar Ivan Napotnik. Foto: Š. Poles, april 2014.

Oblikovne značilnosti spomenika:

- Načrt za spomenik je leta 1931 pripravil domačin, akademski kipar Ivan Napotnik.
- Napotnikov visok kvadrast obelisk je nameščen na širši kvadrast podstavek. Vrh obeliska je kovinska krogla s križem.
- Zgrajen naj bi bil iz kamna, ki je ob prenovi leta 2003 dobil novo betonsko prevleko.
- Na obelisku so poleg letnic začetka in konca vojne napisana imena padlih in pogrešanih Zavodenjčanov.
- 26. julija 1931 je ob slovesnem odkritju spomenika igrala šoštanjska godba, pevski zbor iz Šoštanja pa je pa zapel pesem »Oj Doberdob, slovenskih fantov grob«.

Viri:

Virtualna zakladnica nacionalne dediščine ZRC SAZU. Arzenal. [internet] Dostopno na: <http://www.arzenal.si/spomeniki/157> [23.12.2017]

Kronijska župnije Sv. Petra v Zavodnjah. Kopijo hrani Muzej Velenje. Str. 111–113.

Poles, Špela 2014 'Sto vpoklicanih pred stotimi leti.' List 19(4): 14

SPOMENIK PADLIM MED PRVO SVETOVNO VOJNO V TRBOJAH

Avtorica: Tia Ilievski Andrič

Viri:

<http://www.arzenal.si/spomeniki/142>

<http://giskd2s.situla.org/rkd/Opis.asp?Esd=2584>

<http://www.sencur.si/predstavitev/naselja/trboje>

<https://www.trboje.si/prireditve/zgodovina-kraja/>

Slikovno gradivo:

<http://www.geago.si/sl/pois/14701/cerkev-marijinega-vnebovzetja-trboje>

Ostale fotografije posnete osebno

SPOMENIK V SLIVNICI

Avtorica: Ema Kovač

Spomenik stoji v Slivnici, občina Hoče – Slivnica. Točnih podatkov kdo je spomenik postavil nisem našla. Lociran je v bližini župnišča, cerkve svete Marije in Slivniškega pokopališča. Postavljen je bil hitro po koncu vojne, točen datum, pa tako kot avtor spomenika ni znan. Spomenik je preprost in po izgledu precej značilen, saj je mnogo spomenikov, postavljenih v času po prvi svetovni vojni, kamnitih, z posvetili in napisi imen padlih borcev, postavljenih na pobudo vaščanov in narejenih od lokalnih kamnosekov. Spodnji del spomenika sestoji iz velikega kamnitega podstavka na katerem so tri črne marmorne plošče z imeni na fronti padlih borcev, ki so prihajali iz občin Slivnica, Ranče, Rače, Podova, Skoke in Orehova vas. Nad sredinsko ploščo je plošča z posvetilom na kateri je napis: »Žrtvam 1. svetovne vojne 1914 – 1918 iz fare Slivnice. Padlim v nebesih plačilo, na zemlji pa trajen spomin.« Iz podstavka se dviga kamnit obelisk v katerega je vklesan križ, na vrhu pa stoji plamenica, ki je tudi zelo pogosta značilnost takih spomenikov. Okoli njega je postavljena kovinska ograja.

Spomenik je bil po letu 2001 tudi obnovljen, takrat so bele kamnite plošče z imeni padlih borcev zamenjali z črnimi marmornatimi.

Viri:

Radovanovič, Sašo, Dušan Tomažič, Vesna Koprivnik, Polona Vidmar, Igor Žibera, Marjan Toš 2006 Hoče – Slivnica. Ljubljana: Moj Repro d. o. o.

Čopič, Špelca 1987 'Slovenski spomeniki padlim v prvi svetovni vojni.' Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino 35(3): 168 – 177.

Register nepremične kulturne dediščine <http://rkd.situla.org/> (4. 6. 2016)

SPOMENIK V PREČNI

Avtorica: Tjaša Lahne

- Postavitev med obema vojnama. Južno od župnijske cerkve sv. Antona Padovanskega.
- Oblika kapele. Plošča z vgraviranimi imeni padlih (prb. 100 + kraj bivanja). Nad imeni vzidan kamnit relief z motivom umirajočega vojaka. Ograja, ki ščiti, narejena iz konfinov in povezana z verigo.
- Spomenik lokalnega pomena. Za nepremično kulturno dediščino razglašen 31. 5. 2006.
- Avtor: neznan.

STARA LOKA

Avtorica: Zala Prebil

- Vzhodna stran cerkve Svetega Jurija, pokopališče v Stari Loki (del Škofje Loke),
- ob odkritju največji spomenik padlim v 1. svetovni vojni v Dravski banovini,
» tudi najstrožji umetnostni kritik lahko trdi, da je ta vojak najboljši, kar smo jih doslej postavili pri nas« (Gaber 1930: 3).
- slovesno odkritje : 26. oktobra 1930,
- odbor za postavitev spomenika: župan Anton Hafner, častni kanonik Matevž Mrak in posestnik Matevž Triler,
- zapuščeni monumentalni nagrobnik bankirja Heissa kot podstavek,
- cena spomenika; 40.000 dinarjev,
- prispevki sorodnikov padlih in prijateljev,
- kipar Božo Pengov in ljubljanski kamnosek Alojzij Vodnik.
- Višina spomenika: 5,40 m (3 m podstavek, 2 m kip vojaka).
- Spodnji del: dvojna stopničasta baza
- Srednji del: reliefno izoblikovani navzdol obrnjeni goreči plamenici, spominska plošča iz kararskega marmorja, v obliki širokega križa, vklesana imena 50 padlih in pogrešanih vojakov iz starološke fare.
- Zgornji del: dve baročni voluti, cvetlični venec obkroža medaljon iz belega marmorja, z reliefom Matere Dolorose; kip ranjenega vojaka v uniformi s sklonjeno glavo in puško »V tugi globoko zamišljen vojak« (Gaber 1930: 3).

Ivan Gosar:

»Živela svobodna domovina, živela Jugoslavija!« (Gaber 1930: 3)

Inženir in poročnik srbske vojske, obtožen izdaje in ustreljen.

»Kam so truplo slavnega borca za svobodo pokopali, ni znano nikomur, zato je dolžnost vsakega zavednega Jugoslovana, predvsem pa vseh slovenskih patrijotov in zlasti mladine, da se udeleže jutri odkritja spomenika, kjer na prvem mestu blesti ime mučenika Ivana Gosarja.« (Gaber 1930: 3)

Slovesnost ob odkritju spomenika:

- sobota, 25. oktober 1930, ob 7. uri zvečer,
- pevci iz Škofje Loke in Stare Loke,
- naslednjega dne ob 9. uri zjutraj žalni spreved izpred Gasilnega doma v Stari Loki,
- kanonik in dekan Matija Mrak v cerkvenem govoru se spomnil vseh padlih vojakov,
- po maši slovesno odkritje spomenika,
- pevci zapeli žalostinko : Usliši nas, o Gospod,
- govorec: starološki župan g. Anton Hafner,
- »Vsa množica se je priključila govorniku in trikrat je odjeknil vzklik Slava!«. (Ponedeljek, 27.10.1930: 6)
- pri besedah: »Zavesa, padi« — odkrili spomenik,
- zastopnik Zveze slovenskih vojakov iz svetovne vojne, vojni kurat Franc Bonač je »v ognjevitih besedah spomnil prisotne na tisto zavest, ki so jo imeli narodi vseh dežel in vekov, na tisto zavest, ki je rodila tudi ta naš spomenik, da je treba mrtve častiti, se jih v molitvi in daritvi spominjati. Zato se spominjamo tudi slovenskih fantov in mož, ki so na vseh evropskih bojiščih pustili svoje življenje. Ne frazarimo, temveč molimo zanje!« (Slovenec, 28.10.1930: 3)
- zaključek slovesnosti točno opoldne, pesem Oj, Doberdob,
- sledil slavnostni banket,
- » /.../, mladini naj bo pa spomenik opomin, da je dolžnost vsakogar ljubezen do domovine do groba.« (Gaber 1930: 3).

Stara Loka-Spomenik padlim v prvi svetovni vojni. Foto: Z. P.

Cerkev Svetega Jurija, Stara Loka. Foto: Z. P.

Del podstavka. Foto: Z. P.

Slovesnost ob odkritju spomenika (Slovenec 1930, str. 3).

Viri:

Gaber, Ante 1930 'Stara Loka svojim junakom.' Slovenski narod, 25. oktobra, str. 3.

Nepodpisano 1930 'Padlim žrtvam: Odkrit spomenik vojnim žrtvam iz starološke fare.' Slovenec, 28. oktobra, str. 3.

Nepodpisano 1930 'Odkritje spomenika junakom starološke fare.' Ponedeljek, 27. oktobra, str. 2.

Stara Loka 2017 'Stara Loka.' Internetni vir: < https://sl.wikipedia.org/wiki/Stara_Loka>, 30.11. 2017.

Škofja Loka-Stara Loka b.n.l. 'Škofja Loka-Stara Loka.' Internetni vir: <http://kraji.eu/slovenija/skofja_loka_stara_loka/slo>, 24.11. 2017.

Šmajdek, Primož 2017 'STARA LOKA – Spomenik padlim v prvi svetovni vojni. ' Internetni vir: <<http://spomeniki.blogspot.si/2017/08/stara-loka-spomenik-padlim-v-prvi.html>>, 24.11. 2017.

SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI – ŠMARTNO PRI LITJI

Avtorica: Nina Sovič

- Postavitev v 20.ih letih 20. stoletja.
- Zraven kapele sv. Križa.
- Spominska plošča z imeni in priimki padlih.
- Zaščiten kot memorialna dediščina.
- Pristojen Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije.
- Ni znan avtor in točna letnica gradnje.

ŠENTLAMBERT - SPOMENIK PADLIM V PRVI IN DRUGI SVETOVNI VOJNI

Avtor: Kim Strupar

- Nahaja se v Šentlambertu, občina Zagorje ob Savi.
- Postavljen leta 1981.
- Javni spomenik.
- Avtor ni znan.
- Posvečen padlim v prvi in drugi svetovni vojni.
- Spomenik je narejen iz kamna, v obliki šestkotnega stebra, visok je dva metra.
- Posvetilo: » Iz vaše krvi je roža pognala najlepša, ki se ji pravi svoboda«.
- Za spomenik skrbi krajevna organizacija združenja borcev za vrednote NOB Šentlambert.
- Leta 2016 obnovljena okolica spomenika.

Vir: <http://spomeniki.blogspot.com/2016/11/sentlambert-spomenik-padlim-v-prvi-in.html>

Vir:

<http://www.sentlambert.si/zzb/dodatki/sgallery/gallery.php?view.1.1>

Vir: Krajevni list, glasilo KS Šentlambert, letnik 14, številka 3, december 2016

Viri:

Borišek, Leopold 2016 'Ohranjali hvaležen spomin. ' Krajevni list: glasilo KS Šentlambert , letnik 14 številka 3, str. 3. (online)

Enciklopedija Slovenije, knjiga 4, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1990.

Enciklopedija Jugoslavije, knjiga 4, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, 1989.

Republika Slovenija, Register nepremične kulturne dediščine. Internetni vir <<http://giskd2s.situla.org/rkd/Opis.asp?Esd=19298>> (17.12.2017).

Krajevna skupnost Šentlambert. Internetni vir <<http://www.sentlambert.si/news.php>> (17.12.2017).

Krajevna organizacija Šentlambert. Internetni vir < <http://www.sentlambert.si/zzb/news.php>> (20.12.2017).

Kramžar, Dejan 2015 ' Osnovna šola Toneta Okrogarja : Zgodovina. ' Internetni vir : <http://www.okrogar.si/?page_id=50> (22.12.2017).

Šmajdek, Primož 2016 'Šentlambert – Spomenik padlim v prvi in drugi svetovni vojni. ' Internetni vir: <<http://spomeniki.blogspot.si/2016/11/sentlambert-spomenik-padlim-v-prvi-in.html>> (17.12.2017).

Žužek, Aleš 2014 'Polja smrti slovenskih fantov' . Internetni vir:

<<https://siol.net/novice/slovenija/polja-smrti-slovenskih-fantov-382833>> (22.12.2017).

ARTIČE

Avtorica: Tjaša Šalamun

Niti avtor niti letnica postavitve nista znana. Spomenik stoji ob cerkvi. Narejen je iz kamna kamor so vklesana imena žrtvam iz posameznih vaseh KS Artiče. V vrhnem delu spomenika je napis žrtvam svetovne vojne 1914-18.

SPOMENIK PADLIM VOJAKOM V PRVI SVETOVNI VOJNI – PREDOSLJE

Avtorica: Liza Tavčar

Spominska plošča na cerkvi sv. Siksta s seznamom 72 imen padlih in pogrešanih vojakov iz Predoselj, Britofa, Kokrice in Suhe.

DESTRNIK: SPOMENIK PADLIM V PRVI SVETOVNI VOJNI

Avtorica: Katja Tomc

Leta 1930 so preživeli vojaki dali postaviti spomenik padlim vojakom prve svetovne vojne. Spomenik stoj nasproti cerkve svetega Urbana v naselju Destrnik. Na podstavku je tri metre visok obelisk na katerem je spominska plošča z napisom. Na vrhu obeliska je ognjena krogla z letnicama 1914 – 1918. V kamen je vklesan križ pod katerim je napisano: »Spomin v svetovni vojni padlim vojakom urbane župnije. Postavilo društvo odsluženih vojakov in invalidov z milodari župljanov. Sv. Urban 1. Junija 1930. Ploščo naredil Gaiser, Ptuj.« Na vzhodni strani pa so vpisana imena vseh faranov, ki so padli po posameznih vaseh urbane fare

Viri:

<http://spomeniki.blogspot.si/2015/11/destrnik-spomenik-padlim-v-prvi.html> (20.5.2018)

<https://sl.wikipedia.org/wiki/Destrnik> (20.5.2018)

<http://www.destrnik.si/index.php/dejavnosti/turizem-v-destrniku-obcini/kulturna-dediscina/belceva-kapela> (20.5.2018)

<http://spomeniki.blogspot.si/2015/11/destrnik-spomenik-padlim-v-prvi.html> (20.5.2018)

SPOMENIK V SPOMIN VSEM UMRLIM IZ OBČINE DESTRIK V PRVI IN DRUGI SVETOVNI VOJNI

Avtorica: Katja Tomc

Postavljen leta 2000. Izdelan je iz marmorja in stoji na pokopališču v Destriku.

Vir:

<http://www.destrik.si/index.php/dejavnosti/turizem-v-obcini/kulturna-dediscina/spomenik-umrlim-v-1-in-2-svetovni-vojni> (20.5.2018)

ŽABNICA – SPOMINSKA PLOŠČA

Avtor: Jaka Zavrtanik

Spomenik se nahaja v kraju Žabnica, na zahodnem robu Sorškega polja, med Kranjem in Škofjo Loko.

Pod župnijo Žabnica so v času 1. svetovne vojne spadale vasi Dorfarje, Forme, Sp. Bitnje, Šutna in Žabnica. V vojsko je bilo iz župnije pozvanih okoli 50 moških in mladeničev. Večina se je odšla bojevat na vzhodno fronto v avgustovske bitke leta 1914, kjer jih je veliko prišlo v ujetništvo. V Žabnici so na primer nekatere vojake že razglasili za padle, potem pa so začela prihajati njihova pisma iz ujetništva, ki so jih med vojno redno objavljali časopisi. Iz ruskega ujetništva sta se na primer spomladi leta 1915 med drugimi oglasila tudi Martin Bernik iz Žabnice in Valentin Hafner iz Dorfarjev, ki se je aprila leta 1918 vrnil v domačo vas.

Kmalu po začetku vojne so vlaki začeli vojake voziti na fronto in kaj kmalu so prvi vojaki prišli tudi v Žabnico. Najprej je prišlo približno 400 vojakov s konji in z vozmi. Bili so tujci, največ Madžari. Sprva so bili ljudje z njihovim prihodom zadovoljni, kmalu pa so začeli tarnati nad tegobami, ki so bile povezane z njimi. Prvi problem je bil seveda s hrano, ki se je nezaslišano podražila. Drug problem je bil z nastanitvijo vojakov, ki so v začetku vojne šotorili na prostem, pozneje pa so jih morali domačini vzeti pod streho. V Žabnici so morali tudi prekiniti pouk, saj so se vojaki, ki jih je bilo vedno več, naselili v šolo. V tamkajšnjem župnišču sta se naselila dva častnika, v mežnariji pa 20 vojakov.

Na Škofjeloškem so se enote večinoma menjale, tako da so odhajajoče takoj zamenjale nove, vračale so se s fronte ali so bile tja namenjene, tako da je bilo to območje bolj ali manj prehodno. Največ vojakov je bilo na tem območju pred ofenzivami in med njimi na soški fronti leta 1917, ko jih je bilo v Žabnici okoli 2000, ki so večinoma prišli s Poljske, v loški okolici pa je bilo okoli 10.000 vojakov.

Ponekod že sredi avgusta, drugod šele sredi septembra, so odšli zadnji avstroogrski vojaki. V Žabnico so takoj za vojaki sredi septembra prišli ruski ujetniki in začeli graditi železniško postajo na polju. Bilo jih je več sto. Poleg ruskih so bili v okolici še romunski ujetniki, ki so sekali drva za vojsko. Veliko Romunov pa je zaradi mraza in slabe hrane pomrlo. Ujetnike so za delo najemali tudi posestniki.

Spominska plošča v Žabnici je vzidana na vhodno pročelje župne cerkve sv. Urha. Nad posvetilnim napisom »V spomin padlim vojakom v svetovni vojni 1914–1918 župnije Žabnica« je vklesan križ s palmovo vejico, pod njim pa so izpisana imena trinajstih padlih vojakov in njihove letnice rojstva ter smrti. Seznam zaključuje posvetilni verz: »Za domovino umrli ste v tujini. Odpočijte se v nebeški domačiji.«

Nisem pa ugotovil, kdo in kdaj je spominsko ploščo postavil, saj so mi sogovorniki dejali, da je spominska plošča tam od vedno, od kar se spomnijo.

Seznam imen:

Franc Porenta 1890 – 1914

Franc Hafner 1894 – 1918

Janez Biček 1883 – 1916

Andrej Oman 1889 – 1912

Peter Zakotnik 1881 – 1912

Andrej Krek 1873 – 1914

Blaž Plestenjak 1883 – 1915

Mihael Valančič 1891 – 1919

Pavel Hafner 1898 – 1912

Franc Gosar 1895 – 1915

Jurij Triler 1892 – 1915

Jožef Štupnikar 1896 – 1915

Anton Berčič 1886 – 1916

SPOMENIK PADLIM V 1. SVETOVNI VOJNI V ŠENTLENARTU PRI BREŽICAH

Avtorica: Zore Neža

Evidenčna številka dediščine: 30290

Kamnito obeležje, narejeno v maniri klasicističnih nagrobnikov iz konca 19. stoletja, so že leta 1919 postavili občani občine Zakot v spomin na padle v 1. svetovni vojni. Na spomeniku so izpisana imena padlih iz posameznih vasi, na vrhu pa je križ s križanim. Spomenik, ki je ograjen z železno ograjo, stoji ob cesti, ki iz Šentlenarta pelje proti središču Brežic, ob gasilskem domu. Gre za spomenik na svetovno vojno od 26.3 1914 do 3. 11. 1918.

Posebna zasluga za postavitev spomenika gre Janezu Kreačiču (1859–1941), županu Zakota, rojenemu kot Johann Kreačič v Trnju, 15. 5. 1859. Janez Kreačič je bil sin kmeta in cerkvenega ključarja Janeza Kreačiča (Joannesa Kreatschitscha 1828–1879) in Katarine Zorko (Katharine Sorko). Umrli je v Trnju, nekaj dni preden so Nemci izselili celotno vas. Leta 1906 se omenja kot občinski svetovalec (danes svetnik). Leta 1919 je torej kot župan Zakota postavil spomenik borcem v prvi svetovni vojni v bližini železniške postaje v Brežicah.

Napis na plošči v spodnjem delu spomenika:

UBOGIM RANJENCEM IN HROMIM V LJUBEZNI POMAGAJMO VSI. A ONIM, KI
SREČNI IN ZDRAVI POVRNEJO SE SPET DOMOV NAJ SLAVA ZA NJIHOVA DELA
OSTANE DO POZNIH RODOV. TA SPOMENIK POSTAVLJEN JE PO TRUDU IN
ZASLUGI JANEZA KREAČIČA župana JANEZA ŠETINCA zapisnikarja

Vrednote, ki utemeljujejo razglasitev za kulturni spomenik:

- Eno od treh spominskih obeležij v občini Brežice, ki so posvečena padlim v 1. svetovni vojni.
- En najstarejših tovrstnih spomenikov na naših tleh, postavljen že leta 1919.
- V funkciji javnega spomenika in ob primerni ureditvi okolice, dopolnjuje podobo tega dela Brežic.

Varovane sestavine spomenika:

- Avtentičnost lokacije.
- Fizična pojavnost objekta.
- Vsebinski, simbolni in prostorski odnos med spomenikom in okolico.

Slika: Mateja Ratej